Sosyalist Feminist

KAKTÜS

8

K Yayınları

Sosyalist Feminist
KAKTÜS

K. Yayınları
Sosyalist Feminist KAKTÜS
Sayı 8, Eylül 1989

*

Yayın Kurulu
Banu Paker, Gülnur Savran, Nalân Akdeniz, Nesrin Tura, Sedef öztürk

*

Sahibi
Canan Bayraktutan

*

Yazı İşleri Sorumlusu
Nesrin Tura

*

Kapak Düzeni
Kevser Çoruh

*

Dizgi ve Sayfa Düzeni
Yayınevi Tel:512 39 88

*

Baskı
Bizim Ofset

*

Adres
Barboros Bulvarı, Hüsnü Savman Sok. Ömeroğlu Apt. No.12/3
Beşiktaş/İSTANBUL
Tel: 159 16 28
iki ayda bir çıkar

*

Açık olduğu günler:

Çarşamba	Saat: 16.00-20.00
Cumartesi	Saat: 12.00-17.00

*

Abone Koşulları

Yıllık	**Tek Sayı için**
15.000 TL.	3.000 TL
20 $	3.50 $
35 DM	6 DM
12£	2.5 £
115 FF	20 FF

*

Abone ücretinizi T.İş Bankası A.Ş. 1041 Pangaltı/İSTANBUL Şubesi

İÇİNDEKİLER

Bu Sayı Çıkarken 5

SİYAHLI PROTESTO

Değerlendirmeler 11
Nesrin Tura, Minu İnkaya, Fatma Mefkure-Asiye Müjgan-Nalan Çağlar

İşyerlerinde Cinsel Taciz Artık Tabu Değil 19
Feryal Önder

Sandra Harding ile Bilim, Yöntem, Feminizm Üzerine 23
Kumru Toktamış

TARTIŞMA

Kadının Ev İçi Emeğine El Konulmasının Anlamı Üzerine 30
Kumru Başer

Barış Tütün'ün Yazısı Üzerine 33
Tülin Tınaz

I. KADIN KURULTAYI DOSYASI

Kurultay Dersleri 35
Nalan Akdeniz-Sedef Öztürk

Feministlere Açık Mektup 39
Gülnur Savran

Kadınların Kurultayı Üzerine 41
Fadime Gök

Kurultayın Ardından 43
Özden Dilber

Kadınların Kurultayı (!) 45
Fatma Mefkure-Asiye Mujgan-Nalan Çağlar

Kadın Özgürlüğü Hareketi ve Birinci Kadın Kurultayı 48
Türkan Yazıcılar

Kurultay Havası 51

HABER / YORUM / DUYURU

Avrupa Sosyal Şartı ve Kadınlar 52
Tüten Ateş

Basın Bildirisi 54

Dikili'de Kadınlar Vardı 55

Paris'li Kadınların Çağrısı 56

On-Bir Başka Kadın 57
Nural Yasin

Kadın Yazını-Feminist Eleştiri 58
Ayşegül Yaraman Başbuğu

Cezaevlerindeki uygulamaları 1 Ağustos genelgesinin, iki hükümlünün açlık grevinde öldürülmesini pek çok kadınla birlikte siyahlar giyerek protesto ettik. Bu nedenle, Filiz, Ayşe, Saynur, Emel, Nuran, Şenay, Süheyla, Eftal, Zübeyde, Nazmiye ve Gülnur şu anda Sağmalcılar cezaevinde tutuklu olarak bulunuyorlar. 1 Ağustos genelgesine **Siyah Kaktüs**'ü cezaevlerinde direnenlere, direnirken öldürülen **H. Hüsnü Eroğlu** ve **Mehmet Yalçınkaya**'ya direnişi destekleyenlere ve içeride yaptıkları 1 haftalık açlık grevi henüz sona eren **11 siyahlı kadına** armağan ediyoruz.

*Gülnur ilk kez sensiz bir sayı çıkarmanın burukluğunu yaşıyoruz, ama önümüzde daha çok sayılar var!

Bu Sayı Çıkarken

Bir kez daha merhaba!

Kaktüs'ün 7. sayısında, yaz döneminde kendimizi gözden geçirmeyi, yaptıklarımızı/yapamadıklarımızı değerlendirmeyi ve biraz da yenilenmeyi amaçladığımızı söylemiştik. Bunu bir ölçüde başardığımızı sanıyoruz. Bir ölçüde, çünkü -birazdan özetleyeceğimiz gibi- bu yaz kadın hareketi için oldukça sıcak, hareketli bir yaz oldu.

Kaktüs içi ilişkilerimizi, sorunlarımızı, derginin içeriğini ve politikasını kişisel/politik boyutlarıyla konuşmaya başladık. Bu bizi hem ferahlattı, hem de ilişkilerimizi daha anlamlı hale getirmenin çözümlerine yönelmemize yardımcı oldu. Kadın hareketinin yoğunlaşan gündemiyle yer yer kesintiye uğrayan sohbetlerimizde önemli bir sonuca da vardık: **Kaktüs,** özellikle ilk sayılarında sosyalist-feminist kimliğini tanımlamaya, teorik-politik ayrımlarını vurgulamaya ağırlık verdi. Türkiye'de kendisini sosyalist feminist olarak tanımlayan ilk grup olarak ortaya çıkmış olmamız ve başlangıçta, merakın yanısıra çeşitli çevrelerden farklı tepkilerle karşılaşmış olmamız, bir anlamda bu durumu kaçınılmaz hale getiriyordu. Hem kendi içimizde hem de başka kadınlarla yaptığımız sohbetler sonucunda, artık kendimizi yeterince tanımladığımıza, bundan böyle soyut bir kimlik tanımlamasının ötesine geçerek, kadın politikasını somutlamaya ağırlık vermemiz gerektiğine karar verdik. Özellikle son sayılarımızın daha renkli ve canlı olduğu yolundaki olumlu yaklaşımlar da bize cesaret verdi. Bundan böyle, somut ve güncel konulara kadın bakış açısını sokmaya, somut çözümlerin, eylem biçimlerinin yaratılmasına katkıda bulunmaya daha çok ağırlık vermek istiyoruz. Bu da sizlerden gelecek katkıları daha vazgeçilmez hale getiriyor. Bu "yenilenme" girişimine paralel olarak biraz biçimimizi de değiştirmek istedik. Daha kolay ve keyifli okunan, göze hitap eden bir **Kaktüs** çıkarmaya çalışacağız.

Yaz dönemine ilişkin bir de vaatte bulunmuştuk: 1. Kadın (?) Kurultayı ile ilgili bir broşür yayınlamak. Ancak daha Kurultay'la ilgili tartışmaları tüketemeden-sevindirici bir biçimde-eskiden beri birlikte çalıştığımız kadınlara yenilerinin de katılımıyla yeni etkinlikler içinde bulduk kendimizi: Kurultay sırasında "kadınlardan yana" düşen kadınlar birlikte "cinsellik" ve "kadın politikası" başlıkları altında iki tartışma/sohbet grubu oluşturduk. Diğer kadın grupları ve feministlerle birlikte kadınların sözünü Dikili Festivaline taşıyarak. yasalarda ayrımcılığa ve Aile Reisliğine karşı çıktı, Şişe Cam'a bağlı bir işyerinde bir kadının pantolon giydiği için işten atılmasına, işten atan erkek görevliyi bizzat "ziyaret ederek" tepki verdik; Avrupa Sosyal Şart'ına kadınlar aleyhine konan çekinceleri protesto ettik; Ayrıca, "Dayağa Karşı Kampanya"nın bir uzantısı olarak, bir grup kadının Şişli Belediye Başkanı Fatma Girik'e sunmak üzere hazırladıkları projenin çalışmaları yaz boyunca sürdü ve son aşamasına geldi; Son olarak, "Bugün İsyanımız Siyahla" diyerek 1 Ağustos Genelgesine karşı çıktık. Derken bir de baktık, ağustosu yarılamışız. Bu nedenle Kurultay'la ilgili değerlendirmelerimizi ayrı bir broşür yerine Eylül sayımız içinde bir dosya olarak sunmaya karar verdik, (daha doğrusu mecbur kaldık).

Baştan itibaren Kurultayın yürütme kurulunda yeralan Nalan ve Sedef, hem hazırlık sürecinin nasıl yaşandığını, hem de bu deneyimden çıkarabileceğimiz ileriye yönelik sonuçları aktarıyorlar. Gülnur, kurultaydan yola çıkarak feministler arası bir tartışma çerçevesinde, kadın hareketinin genişlemesine ilişkin bazı noktalara dikkat çekiyor. Fadime ve Özden ise Kurultaydan beklentilerini, Kurultayı nasıl yaşadıklarını ve bu konuda kafalarında uyanan soruları aktarıyorlar. Dosya dışardan iki katkıyla, Fatma, Nalan ve Asiye'nin ortak bir değerlendirmesi Türkan'ın yazılarıyla bitiyor.

Derginin "Siyahlı Protesto"ya ayrılan bölümünde, eylem haberlerinin ardından üç değerlendirme yeralıyor. Nesrin Siyahlı Protestoya katılan kadınlar arasındaki tartışmalardan yola çıkarak, bu eylemlerin kadın hareketi açısından anlamını ve yerini araştırıyor. Fatma, Nalan ve Asiye'nin ortak yazıları ve Minu'nun katkısı da aynı konuya ilişkin. Nural ise bu kez "On-Bir Başka Kadın" diyor.

Tüten "Avrupa Sosyal Şartı ve Kadınlar" başlıklı yazısında, hükümet tarafından Şart'a konan çekincelerin kadınlar açısından anlamına ve sonuçlarına dikkat çekiyor.

Kaktüs'ün bu sayısı tartışma ve katkı açısından zengin. Feryal,

bir kadın konferansında ele alınan "işyerinde cinsel taciz" konusundaki çeşitli metinlerin bir sentez-çevirisiyle dergimize İsviçre'den katkıda bulunuyor.

Fransa'da yaşayan ve çeşitli üniversitelerde feminizm ve kadın yazını konusunda araştırmalar yapan Ayşegül yazısında bu konuyu ele alıyor.

Kumru'nun (Toktamış) Sandra Harding'le yaptığı söyleşi feminist teorinin önemli bir alanına ilişkin: Bilim, Yöntem, Feminizm.

İngiltere'den Kumru (Başer), Gülnur'un Feminist Bildirgeden yola çıkarak 7. sayımızda başlattığı tartışmaya katılıyor. Bu önemli tartışmanın başka katkılarla sürmesini diliyoruz.

Tülin ise Hacer'in yazısıyla başlayıp Barış'ınkiyle süren kadın kimliği/kadın değerleri tartışmasına yazısıyla katılıyor.

Katkıda bulunan herkese teşekkür ediyoruz.

İstanbul'da Siyahlı Protesto *

9 Agustos Çarşamba günü, siyahlar giyinen kadınlar Cağaloğlu Meydanında yere yatarak yolu bir süre trafiğe kapattılar ve basın bildirilerini okudular. "Siyah isyan"ın bu ilk adımı çevrede toplananların alkışlarıyla sona erdi.

BASIN BİLDİRİSİ

Hapishanelerde, ölümlere varan bir devlet şiddeti yaşanıyor. Ölen ölsün anlayışıyla "ne yapalım yani" sorumsuzluğu içindeki Adalet Bakanlığı ve hükümet bunun sorumlularıdır.

Yüzyıllardır şiddetle yüzyüze kalmış bir cins olarak biz kadınlar 1 Ağustos Genelgesine dayanılarak devletin uyguladığı bu şiddete kayıtsız kalamayız. Hapishanelerde direnenlerin yanındayız.

Bütün herkesi; bu cinayetlere karşı çıkmaya, 1 Ağustos Genelgesinin kaldırılmasını istemeye, bu durumu protesto etmek için siyahlar giymeye ve gazeteleri siyah sütun atmaya çağırıyoruz.

Açlık grevleri bitse de bu ölümlerin sorumlularının cezalandırılmasını istiyoruz.

*** Bu bölümdeki fotoğraf ve haberler günlük basından derlenmiştir.**

10 Ağustos Perşembe günü, siyahlı kadınlar Tünel'den Galatasaray'a dek sessizce yürüdükten sonra ellerindeki küçük siyah kartonları havaya fırlattılar ve alkışlarla dağıldılar.

Siyah giysilerle yürüyen Emel, Nuran, Şenay, Gülnur, Sıheyla, Ayşe, Filiz, Saynur, Eftal, Zübeyde ve Nazmiye gözaltına alındılar. 2 gün Beyoğlu Karakolun'da kaldıktan ve şubede ifadeleri alındıktan sonra DGM'ye sevkedilen bu kadınlar, DGM'nin görevsizlik kararı üzerine Beyoğlu Adliyesine getirildiler ve 12 Ağustos Cumartesi günü tutuklanarak bir hafta sürecek açlık grevine başladılar. Şu anda Sağmalcılar Cezaevinde bulunan bu kadınlar için yapılan itiraz reddedildi ve tutukluluk hallerinin devamına karar verildi. "11 siyahlı kadın"ın ilk duruşma tarihleri 7 Eylül.

11 Ağustos Cuma günü Cumhuriyet gazetesinde kadınların bir ilanı çıktı.

ÇAĞRI

BUGÜN İSYANIMIZ SİYAHLA

Devlet 1 Ağustos Genelgesi'ne dayanarak cezaevlerinde şiddet uyguluyor. Şiddetin her türünü çok iyi bilen biz kadınlar herkesi bunu protesto etmeye, 12 ağustos cumartesi günü bütün kadınları siyah giymeye, herkesi protestosunu ifade etmek için üzerinde siyah bulundurmaya çağırıyoruz.

KADIN KURTULUŞU İÇİN MÜCADELE EDEN KADINLAR

12 Ağustos Cumartesi günü Beşiktaş'ta toplanan siyahlı kadınlar, beyaz bir panonun siyaha boyanmasından sonra, ellerindeki siyah kurdeleleri yere atarak dağıldılar. Aynı gün, sosyalistlerin Kuruçeşme'de yaptıkları Birlik İçin Girişim toplantısına gelen bir grup siyahlı kadın burada bir mesaj okuyarak "siyah eylem"in yaygınlaştırılması için çağrıda bulundu.

"Bugün İsyanımız Siyahla"

Nesrin Tura

Siyahlı Protesto ile birlikte, Türkiye'de 80 sonrasında oluşmaya başlayan kadın hareketi, özgül gündeminin dışındaki bir olaya ilk kez tepki vermiş oldu. Değişik kadın çevrelerinin ve bağımsız kadınların biraraya gelerek gerçekleştirdikleri protesto eylemleri oldukça uyumlu bir biçimde ve ortak bir çoşku içinde geçti. Protestonun ardından yapılan değerlendirmelerde bu protestoya farklı anlamlar yüklediğimiz ortaya çıktı ve çok anlamlı bulduğum bir tartışmanın içinde bulduk kendimizi.

Birkaçımız dışında (ki onların da kaygıları daha çok biçimlere ilişkindi) hepimiz bu protestoyu gerçekleştirdiğimiz için memnunduk; "yapmasaydık" diyen yoktu. Yine çoğumuz için ortak olan bir nokta da, sözkonusu sorun kadın hareketinin gündemi dışında olduğuna göre, protestomuzu ille de kadınlarla gerçekleştirmek istemediğimiz ama buna zorlandığımızdı. Birçok kadın, 1 Ağustos Genelgesiyle ilgili duyarlılığını ifade edebilmek için öncelikle başka çevrelere, örneğin IHD'ye gittiğini ama oralarda "hayal kırıklığı"na uğradıktan sonra, kadınlarla birlikte istediği ifade biçimini bulduğunu söyledi. Tartışma bundan sonra başladı.

Bazı arkadaşlar, ilanda yeralan "Şiddetin her türünü çok iyi bilen biz kadınlar" sözlerinin ve Basın Bildirisindeki "Yüzyıllardır şiddetle yüzyüze kalmış cins olarak biz kadınlar 1 Ağustos Genelgesine dayanılarak devletin uyguladığı bu şiddete kayıtsız kalamayız." ifadesinin protestonun içeriğini daraltttığını, sanki kadınlar yalnızca kadınlar için bir şeyler yapmalıymış gibi, yapay bir bağlantı kurma, bir 'kılıf" oluşturma çabası olarak algılanabileceğini, buna hiç gerek olmadığını söylediler. Buradan kadınların genel olarak şiddet konusunda taraf olup olmadıkları tartışmasına geçildi.

Öncelikle, bir toplumsal muhalefet hareketinin, politik bir grubun, kendi gündeminde yeralmayan, kendi mücadele alanıyla hiçbir bağlantısı kurulamayacak olan olaylar için de tepki verebileceği, başka gruplarla dayanışma-destek-ittifak ilişkisi içine girebileceği ve girmesi gerektiği konusunda hemfikir olduğumuzu sanıyorum. Bu, kadın hareketi için de böyle. "Siyah Protesto" konusunda yapay da olsa bir bağlantı arayıp aramadığımıza gelince, biz **Kaktüs**'lü kadınlar Basın Bildirisinde ve ilande yer alan o sözleri hiç de bir kılıf olarak algılamadık. Bu tartışmalı sözler, bize göre, bir cins olarak şiddeti tanıdığımızı ve bu konuda özel bir duyarlılığımız olduğunu **belirtmek** anlamına geliyordu. (Nitekim en etkili ve sürekli tepki de biz kadınlardan gelmedi mi?) Üstelik, cümle içinde hiç bir neden-sonuç ilişkisi de yok, yani 'şiddeti tanıdığımız **için** ya da kadın olduğumuz **için** protesto ediyoruz' denmiyor.

Kadınların şiddette taraf olmaları konusunda ise, bazılarımız "bizim taraf olduğumuz şiddet cinsiyetçi şiddettir derken, bazılarımız da politik bir hareket olarak yalnızca cinsiyetçi şiddet değil, genel olarak şiddet

konusunda taraf olduğumuzu savundu.

Sonradan düşündüğüm zaman "taraf" kavramını fazlasıyla hukuki bir alana hapsederek kullandığımızı farkettim. Sanki taraf olmak ancak muhatap olmanın bir uzantısı olabilirdi. Sanırım tartışma biraz da bu yüzden tıkandı. Oysa taraf kavramına politik bir içerik verecek olursak durumun değişeceği kanısındayım. Taraf olmak için, bir politik grubun hatta kişinin kendisini taraf olarak hissetmesi ve öyle davranması yeterli değil mi? Örneğin, tek tek kadınların maruz kaldıkları cinsiyetçi baskılar konusunda kadın gruplarının hukuki olarak da taraf kabul edilmeleri yönündeki talebimiz aslında hukuğun sınırlarını zorlayan politik bir talep. Ayrıca, taraf olmanın genlerle ya da nesnel durumlarla açıklanabilecek bir yanı da yok; kadınlardan yana olmayan kadınların yalnızca kadın oldukları için erkek egemenliğiyle ilgili olarak -bizden- taraf olduklarını söyleyebiliyor muyuz? Yani bence yapmamız gereken, bizi doğrudan muhatap alsın almasın, istedğimiz her işe "burnumuzu sokmak" ve sokmaya hakkımız olduğunu savunmak.

Evet cinsiyetçi şiddetin ayrıcalıklı muhatabı eşcinsellerin yanısıra biz kadınlarız. Ama farklı şiddet biçimlerine (ulusal, sınıfsal vb.) maruz kalan tüm diğer ezilen kesimlerin yarısı, cinsiyetçi şiddetle birlikte bu farklı şiddet biçimlerini de yaşayan kadınlardan oluşuyor. Ayrıca tarih boyunca bu denli sistematik ve sürekli bir biçimde şiddete maruz kalan tek toplumsal grup da kadınlar olsa gerek. Bu diğer ezilen grupların çektiklerini küçümsemek ya da "en çok bizim canımız yanıyor" demek anlamına gelmiyor kuşkusuz. Ama tek tek kadınlar olarak değilse de bir cins olarak şiddetin her türünü tanıyoruz. Bu konudaki duyarlılığımızı belirtmekte de bir sakınca görmüyorum.

Kısacası, biz kadın hareketi ya da kadınlar olarak 1 Ağustos Genelgesinin muhatabı değiliz. Ama toplumsal bir muhalefet hareketi olarak, kadın hareketi olarak bu olayda tarafız çünkü devletin uyguladığı şiddet konusunda politik gruplar, hareketler hatta tek tek kişiler bile tarafsız kalamaz.

Ayrıca, yarın, kadın hareketi, mesala, devletin direği kutsal aile içinde huzursuzluklara sebep olduğunda, kendimizi birdenbire 1 Ağustos türü genelgelerin muhatabı olarak bulmayacağımız da hiç malum değil, Yani ben bu sözlerin protestonun anlamını, içeriğini daralttığı kanısında değilim.

Bazı arkadaşlar katılımı sınırlandığını, bu protestonun yalnızca kadınlarla yapılmaması, yaygınlaştırılması gerektiğini söylüyorlar. Buna bağlı olarak "toplumsal muhalefetin öncülüğüne mi soyunuyoruz?" türünden kaygılı sorular eylemler sırasında ve sonrasında gündeme geldi. Doğrusu Siyahlı Protesto içerik açısından değil ama organizasyon ve katılım açısından bir "kadın eylemi" olarak gerçekleşti. Ama ben bunun bir tercih olduğu kanısında değilim. Siyah giyme, tepki gösterme çağrısı yalnızca kadınlara değil, herkese yapıldı. Nitekim bir çok erkek de bu çağrıya karşılık verdi.

Kamuoyu nezdinde demokratlık yapmanın bile sosyalistlere düştüğü bir ülkede yaşıyoruz. Kim ne derse desin. Türkiye'de gerçek anlamda demokratik kurum filan yok. Mevcut kuruluşlar, yeri geldiği zaman sokaklara dökülmeyi, duyarsız olmayan, sadece duyarlılığını ifade edecek

kanalları bulamayan kitlelerle birleşerek bir baskı olüşturmayı demokratlığa aykırı bir şey olarak görüyorlar. Demokratlık yasaların deli gömleği içinde gazetelere ilan vermekten, hükümeti ayıplamaktan ibaret. İçerdikiler açlık grevi yapıyorlar çünkü hastahanede bile zincirlerinden kurtulamıyorlar. Ama dışardakiler kafalarındaki zincirlerden kollarının serbest olduğunu göremiyorlar.

Kadın hareketi henüz çok küçük ama radikal bir hareket. Kendimizi hiç de "öncü" filan görmüyoruz. Tek başımıza yapabileceklerimizi unutmadan ama başkalarıyla birlikte de bir şeyler yapmayı daha anlamlı ve etkili gördüğümüz için, gazetecilerin, aydınların, domekratik kuruluş temsilcilerinin biraraya geldikleri platformlara koştuk (Pera gibi). Ama doğrusu buralarda hem ciddiye alınmadık hem de yapılmak istenenlerin yasak savmanın ötesine geçmediğini anladık. İstanbul'un yanısıra Ankara ve İzmir'de de kadınlar siyahlarıyla demokratik kuruluşlara gidip onları duyarlılıklarını ifade etmeye çağırdılar. Sonuçta üç dört değerli günümüzü yitirmiş olmakla kaldık. Kendi gücümüz ve biçimlerimizle Siyahlı Protestoyu sürdürmekten başka çaremiz kalmadı. Kimse bizim anlamlı bulduğumuz türde bir şeyler yapmak istemiyor diye, "aman öncü gibi mi görünüyoruz" gibi bir kaygıyla kendimizi sınırlamamız beklenemezdi. Yani biz protestomuzu katılım açısından salt bir "kadın eylemi" olmaktan çıkarmak, başkalarıyla güçbiriiği yapmak için uğraştık diye düşünüyorum. Ama henüz bazıları kadınların önemli toplumsal konularda öneri yapmalarına alışık değiller. Yalnız kaldık, sağlık olsun!

Bir başka noktayı da açıklamak gerekiyor. Başta da dediğim gibi, siyahlı protestoya herkes başka bir anlam yüklemiş olabilir. Örneğin İzmir'den Zeliha "anayız, dayanamadık" demiş. Kimileri insanlık adına, kimileri kadın olarak, kimileri demokrasi adına yola çıkmış olabilir.

"Analar, bacılar" olarak toplumsal muhalefete katılmak Türkiye'de bile yeni bir şey değil. Ama Kaktüs'lü kadınlar ve siyahlı protestoya katılan kadınların büyük çoğunluğu için bu eylemler "ana, bacı edebiyatı"nın tam bir reddi anlamına geliyordu. Bazı şeylere "dayanamamak" için ne ana ne de kadın olmak gerekmiyor. Üstelik biz, tam da bize uygun görülen bu kimlikleri reddetmek için bir hareket oluşturmaya çalışıyoruz.

Bu protestoyu insanlık adına mı gerçekleştirdik? Hayır. İşkenceciler de insan türü içinde yeraldıklarına göre, şiddeti kullananlar da şiddete maruz kalanlar da insan olduğuna göre, kimseye insan olduğu için değil ama politik tutuklu, fahişe, travesti, vb. olduğu için şiddet uygulandığına göre biz bu eylemi neden insanlık adına yapmış olalım?

Protestonun içeriği demokratik miydi? İsteyenler -iyi niyetli olduklarını biliyoruz- öyle de diyebilirler. Ama biz işkencenin, şiddetin yaşanmadığı bir evrensel demokrasiyi hiç bir yer de görmedik.

Biz Siyahlı Protestoyu, toplumsal bir muhalefet hareketi, politik bir hareket olarak toplumun gündemindeki herşeyin bizi ilgilendirdiğine inandığımız için, devlet şiddeti konusunda kendimizi taraf hissettiğimiz için, başka muhalefet gruplarıyla zaman zaman ittifak içine girmemiz, dayanışmamız gerektiğini düşündüğümüz için gerçekleştirdik.

Tartışmalar sırasında kimi arkadaşlar, gündemimiz dışında eylemler yapmamızın muhtemel sakıncaları üzerinde durarak, sonunda, örneğin

yapmamızın muhtemel sakıncaları üzerinde durarak, sonunda, örneğin cezaevleriyle ilgili ses çıkarmaktan, grevlere gitmekten başka bir şey yapmayan bir "demokratik kadın hareketi" haline gelmemiz gibi bir tehlikeye dikkat çektiler. "Kendi gündemimizi ihmal mi ediyoruz?", "İKD'nin yaptığı hatalara düşer miyiz?" biçiminde ifade edilen kaygılar taşıyor olmak bizi sevindirmeli diye düşünüyorum. Bu soruları sormaktan bir anın bile vazgeçmemek kadın hareketinin varlığının ve politik bağımsızlığının önemli bir güvencesi. Ama biz (çoğumuz) yola çıkarken, kadın mücadelesinin sosyalist mücadelenin, barış ve demokrasi mücadelesinin bir alt başlığı olmasını reddettik. Örgütlenme biçimlerimizi, politikalarımızı, gündemimizi kadın politikasının gereklerine göre oluşturmaya çalıştık ve bunu başardığımız kanısındayım. Bu çabadan bir an bile vazgeçmemekle birlikte, tüm toplumu ilgilendiren önemli olaylarda bir taraf olarak ortaya çıkmak, toplumdan, diğer muhalefet hareketlerinden soyutlanmamamızın, mücadelemizi kendi içimize kapanarak değil, her alanda varolarak sürdürmemizin zorunlu koşulu. Mücadele alanlarını ayıran çizgiler bazen çok incelebiliyor ama hepten yokolmuyor. Çok ince düşünmek zorundayız. Gerisi sanırım bizim basiretimize bağlı.

Minu İnkaya

Türkiye gibi işin çığırından çıktığı yerlerde, neyin nasıl yapıldığından çok, o işin yapılması önemli kanısındayım. Bu yüzden Aydın Ölüm Orucuna, hayati tehlikenin çoktan başladığı günlerde bizlerin kadınlar olarak katılmamızı "şiddetin türünü çok iyi bilmemizden" ötürü değil, artık çok ileri gitmiş ve ölüme dönüşmüş bir oruca duyarsızları uyarmak, duyarlılarla saf oluşturup baskı aracı kurmaya çalışmak için katıldım.

Protestomuzda önemli olan siyahtı, kadın olmaktı, kişileri kazanmak değil. Her olayda biz kadınların ezildiğini, yok farzedildiğini bangır bangır bağıran bizler, bu kez dışımızdan herkese kapalıydık. Kapalılıkları çok yoğun yaşamanın yarattığı bunalımların hesabı daha yapılmamışken, Fatmanın dediği gibi kendimizi gene duyarlı olan herkesten "yalıtmak" ne ölçüde sağlıklı oldu. Soruyorum...

Siyah Protesto

Asiye Müjgan-Fatma Mefkure-Nalan Çağlar

Yapılacak işin ve niyetlerin "iyi" olması, zaman zaman insanları çoşkunun egemenliğine hapsediyor galiba. Kadın ve insan olarak, hapisanelerdeki şiddete protestoyu dile getirebilecek daha etkin bir kanal bulamayınca, " kadınlar olarak ses çıkarma" noktasının "Kadın Kurtuluş Hareketi" çizgisine bir kalem oynatışla getirilebilmesini başka türlü açıklayamıyoruz.

"Kadın Kurtuluş Hareketi" denilen şeyden o bileşimin ne anladığı, ne anlamadığı meçhulken, böylesi iddialı tanımlamaların, -dürüst, açık politika gereği- yarına da yükleyebileceği "veballer" nedeniyle yerli yersiz kullanılmasına karşıyım; böylesi tanımlanmamış ama adlandırılmış bir aidiyet içine girmeye karşıyız.

Bir türlü gündeme girmediği -giremediği- için fırsatını bulmuşken "teorik" yanını çekiştirmek istememizin ötesinde, siyah protesto güzeldi.

Siyah protestonun, cezaevlerindeki şiddete karşı çıkarken, aynı olayıp protesto eden indirgemeci sosyalistlerden farkı, "ana-eş-kızkardeş" belirlenmişliğinin dışından bir noktadan başlaması ve şiddeti tanıyan bir taraf olarak bağırmayı sürdürmesi oldu.

Ne ki, olması gereken koşullarda, insan hakları mücadelesi içinde kadın ya da erkek, tek tek insanlar olarak yer alınabilmesi ve kadın hareketliliğinin de bu mücadeleye -hiç baş role soyunmadan- omuz verdiğini göstermesi sözkonusu olması gerekirken, fili durum bunun tam tersi oldu.

İlan protestoculuğunun dışında tepkilerini dile getirmek için kanal bulamayan tek tek kadınlar, bu çaresiz ortamda, birbirlerini buldular. İyi de ettiler. Ama yanlış olan, bu buluşma noktasının kadın hareketine mal edilmesi oldu. Buluşabilen kadınların, cezaevindeki şiddeti Protesto etmek için kadın hareketi, kadın kurtuluş mücadelesi gibi bir ada gereksinimi yoktu gerçekte. Yine siyah protesto gerçekleştirilebilirdi, yine belli odaklara öneriler götürülebilirdi, reddedilebilirdi, yine kadınlar bir başlarına kalabilirlerdi, ama tek tek kadınlarla buluşmalarını, tek tek erkeklerle buluşmalarla da sürdürebilirlerdi. Bu durumda, cezaevindeki şiddeti protesto olayı "Kadın Hareketi'nin" Kadın Kurtuluş Hareketi'nin omuzuna yıkılmazdı.

Çünkü bu noktada şöyle bir tehlike var. Kadınlar şiddeti, ezilmeyi yakından tanıyan bir cins olarak, bizim toplumumuzda hiç ekslk olmayan şiddetin ve ezilmenin çeşitli biçimlerine karşı çıkmaktan, kendi üzerlerindeki baskı ve şiddete karşı çıkmaya vakit bulamayabilirler.

SİYAH PROTESTO

1) Cezaevlerindeki şiddete karşı genel bir insan hakları mücadelesinin olması koşulunda tek tek kadınların erkeklerle birlikte o mücadelenin unsurları olarak yer almak ve kadın hareketliliği, 1. görüş kadınları ya da benzeri -alçakgönüllü- bir adla yaşananın alanımıza değdiği durumda bağlantıları ile deşifre edip, değmediği durumda da bir muhalefet odağı olarak mücadeleye omuz verildiğini açıklamak ve

2) Genel bir insan hakları mücadelesinin olmadığı durumda ve bu nedenle protesto arayışı içine giren kadınlar -ama bu kadınların, bu noktada, aynı arayış içinde bulunan erkeklerden hiç farkı yok- olarak protesto etmek birbirinden farklı şeylerdir.

Birincisinde omuz verme gerekçesinin kadın hareketliliği için "şiddet karşısında taraf olmak" ile açıklamak siyah protestonun çıkış ve gelişimi açısından tam bir uygunluk taşımamakta. Kadınların yaşamında varolan şiddet olgusunun değişik biçimlerinin kaynağı devlettir. Bunun bilincinde olarak şiddetin bir başka biçimine karşı çıkmak kendi yaşadığımıza karşı çıkmak anlamını taşır.

Bu nedenle, siyah protesto cezaevlerindeki şiddeti protestoda çok güzel bir çıkışı ifade etti. Ayrıca öğrettiği şeyler de oldu. Kadın hareketliliğinin bu protestodan ötürü kazanç ve kayıplarının neler olduğunun sergilenmesi öğretici. Öte yandan, bireyler bazında, insanların kendilerini etkin-yaptırımcı bir çıkışa dahil edemediği koşullarda nasıl davranması gerektiği konusunda da bundan böyle daha iyi şeyler yapabilmeyi düşündürttü.

Siyah protesto doğrudan kadınla ilgisi olmayan şiddeti hedeflemesi nedeniyle, doğrudan kadınla ilgisi olmayan şiddeti ya da herhangi bir şeyi hedeflemeyi esas iş edinmiş diğer bazı indirgemeci sosyalist kadınlarla, bunların dernekleriyle bu aynı noktada buluşulabilirdi.

Kurultay 1. görüşü olarak adlandırılan bileşimin tanımının açıklıkla yapılamaması nedeniyle bu bileşimin, bünyesine, katılımı kesin bir çizgiyle reddetmesini anlaşılmaz buluyoruz.

Ki Kurultayda görüşlerin böyle kabaca 1. ve 2. olarak ayrışmasında esas dönüm noktasını ikinci gün kurultayı terkedenler ve etmeyenler olayı oluşturuyor. Çok gariptir ki, 1. görüşten oluşan ve bir süre sonra KKH imzasını rahatlıkla kullanan bu bileşim bir kısmı kurultayı terkedenlerden, bir kısmı kurultayı terkedip yürütmeden ayrılmayan ve bir kısmı da hiç terk etmeyenlerden oluşuyor.

Aynı şey, Avrupa sosyal şartı olayında da yaşandığı için, bu noktanın altını özellikle çiziyoruz.

Kaldı ki, kadın bilinçli kadınların, kadın politikası yapan kadınların kadın hareketinin gelişimi ve geleceği için, ülkemizde hala çok yaygın olan, indirgemeci anlayışla mücadele gibi dertleri olmalı. Bu mücadelenin kuşkusuz çeşitli biçimleri vardır. Ve sanırım bu biçimlerden biri de indirgemeci sosyalist kadınlarla yer yer birlikte olmaktır.

Salt yan yana oluş, kupkuru okunduğunda elbetteki bir şey ifade etmez. Siyah protesto ile örnekleyecek olursak,

İndirgemeci sosyalist kadınların, kadın ekseni dışındaki eksenlerde kadın derneği kadın grubu vb. adlarla çaba gösterme eğilim hatta anlayışları bir gerçeklik. Cezaevlerindeki şiddeti protesto çabaları da bu

çerçevede biçimlendi. Ne var ki, bunların dışında siyahlı kadınların protestosu şiddeti yakından tanıyan bir taraf olmalarıyla ilişkilendirildiği için farklıydı.

İşte sonuç olarak, kadınlar aynı olay çerçevesinde farklı yaklaşımlarla yanyana olabilselerdi, kuşkusuz indirgemeci sosyalist kadınların hiç değilse bir bölümünün öğreneceği birşeyler olacaktı.

Ya da salt bu yanyana gelişten somut bir öğrenme gerçekleşmeyecekti, ama bir, üç, beş derken öğrenmelerinin sağlanmayacağını kim öne sürebilir ki?

Unutulmamalı, indirgemeci sosyalistler de 78'lerde, 84'lerde bulundukları düzeylerden şöyle ya da böyle farklılaştılar. Değişim biraz da sürecin hareketliliğine bağlı.

Ve bir küçük not: Cezaevlerinde şiddete maruz kalanların çoğunluğunu erkekler oluşturuyor ve yanılmıyorsak Eskişehir, Aydın, Nazilli cezaevlerindekilerin tümü erkekti. Ezici çoğunluğu "erkek" olan tutuklular. İçlerinde karısını dövmüş olan erkeklerin bile olduğu tutuklulara karşı uygulanan şiddeti protesto ederek bu erkek kitlesiyle bir anlamda yanyana duran kadınların, onların dışardaki uzantıları denilebilecek kadınlarla yanyana durmaya karşı olmaları da zaten garipi değil mi?

Kaldı ki, inanıyoruz, daha üç yıl önce, bir taşra hapishanesinde değil, - bazı durumlarda bu bile ölçüt haline gelebiliyor- İstanbul hapishanesinde 8 Mart'ın da o bilinen anma programına dahil edilmesi önerisine nasıl ilkel bir yaklaşımla karşı çıkıldığını anımsamama karşın, o aynı karşı çıkışçılar bugün aynı noktada değiller. Son yıllarda özellikle feministlerin ve kadınların pek çok tutumunun ve son siyah protestonun onları değiştirici etkiye sahip olduğunu düşünüyoruz.

Siyah protesto, belki indirgemeci sosyalist kadınlarla da birlikte olunabilecek bir zemindi. Onların bu zeminde olmak isteyip istemeyecekleri tartışması bir yana, burada asıl olan bu konudaki anlayışın ne olacağı.

Anlayış sorunu öne çıkarıldığında "ya bizim zemini delici davranışlarda bulunurlarsa, nitekim 8 Mart'ta olmadı mı?" **gibi gerçekler, anlayış öne çıktıktan ve anlayış birliği** sağlandıktan sonra tartışılabilir şeylerdir.

İşyerlerinde Cinsel Taciz Artık Tabu Değil; Karşı Çıkmalar Giderek Çoğalıyor

Feryal Önder

Pek çok kadın kültür düzeyleri, meslekleri ne olursa olsun, kim oldukları, konuya nasıl yaklaştıkları önemsenmeden cinsel tacize uğruyorlar. Özellikle genç, tecrübesiz, işe yeni girmiş, henüz entegre olmamış ya da tam tersine, yaşlı ve işlerini kaybetmekten korkan kadınlar tehdit altındalar. Yine aynı şekilde, yalnız yaşayan, çocuklu, geçimi çalışmasına bağlı olan kadınlar da seçilen kurbanlar arasındalar.

Cinsel tacize muruz kalan bir kadın susar ve işine devam eder ya da iş yerini değiştirmeye çabalar, eğer ülkede işsizlik yoksa yeni bir iş arar. Bazıları cinsel tacizi uygulayacılarla konuşmayı dener, şefe şikayet eder, herhalükarde kadın suçlanır (mutlaka kendisi kışkırtmıştır. vb.) ya da işten atılır.

Ne Yapmalı?

* Ya cesaretle, tek tek kadınlar olarak bunu söyleyebilmek, kamuya duyurabilmek -ki bir çok kadın işini kaybetmek, damgalanmak, tanınmak vb. gibi nedenlerle bunu yapmıyor, yapamıyor-

* Ya da sendikalar ve kadın grupları yoluyla cinsel tacizi ortaya çıkarmak.

Cinsel tacizi ortaya çıkarabilmenin, teşhir edebilmenin en etkili yolu ise kampanyalardır. Suskunluğumuzu diğer kadınlarla birlikte kırabiliriz. Kampanyalarla yasalarda, toplu iş sözleşmelerinde ve güncel yaşamda değişiklikler yaratmaya çabalamalıyız; ancak böylelikle sokakta, evde ve iş yerinde kendimize yer açabiliriz.

İşyerlerinde kadınları taciz eden sıkıştırma, elle sarkıntılık, küfür, cinsel alay gibi tüm yöntemlere karşı ilk çıkışlar başladı. ABD, Kanada, Avusturalya'dan sonra İngiltere, Federal Almanya ve İsviçre'de konuyla ilgili çalışmalara başladılar.

İngiliz sendikalar birliği TUC, her üye sendikaya şunları iletiyordu;

"Cinsel taciz -her türlü cinsel yakınlaşma çabası kişinin isteği dışında bedenine uygulanan hareketler, cinsiyetçi yaklaşımlar, kişiyi kırıcı, aşağılayıcı davranışlar, iş yerinde endişeli, gergin bir hava yaratıcı tüm cinsel hareket ve sözler- güç gösterisidir. Ve bir kadının, -çok nadiren de- bir erkeğin iş yerdinde korkutulması, endişeye düşürülmesi ve

aşağılanması anlamına gelir."

Alman Sendikalar Birliği (DGB) 1987'de şu açıklamayı yapmaktaydı;

"Hiyerarşik olarak yapılanmış tüm kurumlarda güçlülerin güçsüzlere karşı olması yönünde bir dinamik yerleşmiştir. Güçsüzlerse genellikle kadınlardır(...) Erkeğin şef, müşteri, hasta olması cinsel tacizin boyutunu değiştiremiyor, kadın her yönden bu baskıyı yaşıyor. Hiyerarşik olarak yukardan aşağıya, cinsiyetçi ayrım ise iş yaşamındaki ilk hiyerarşi. Mesleklerin de yükselemeyen, kariyer yapamamış erkekler başarısızlıklarını bir tek yolla unuturlar; iş yerindeki alt kademelerde çalışan kadınlara bakarak.

İsviçre'de UPOD (Kamu hizmetleri sendikası) bu konuda kadınlara seslenmeyi yeğliyor ve şunları öneriyor:

"Yakın bir arkadaşına konuyu aç ve ona şu nahoş soruyu sor: "Sen de cinsel tacize maruz kaldın mı?" Seni rahatsız eden erkeğe açıkça, mümkünse bir kadın arkadaşının yanında, rahatsızlığını söyle. Eğer taciz devam ederse, kadın komisyonlarına, kadın gruplarına iş yerinde -varsa- kadın temsilcilere durumu ilet. Şunu kesinlikle yapma: Sakın SUSMA!

Bir Araştırmanın Sonuçları

Kadınların iş yerlerinde cinsel tacize uğramaları İsviçre'de de sık sık görülüyor. Cenevre kentinde cinsel tacize uğrayan kadınlara yardım için kurulan "acil telefon" merkezinin (Viol Secours) çeşitli mesleklerde çalışan 100 kadın üyesi arasında yaptığı bir araştırmaya göre, kadınların yalnızca dörtte biri iş yerlerinde cinsel tacize uğramadıklarını söylüyorlar.

AET'ye üye ülkelerdeki araştırmalar ise % 35 ila %84 arasında kadının cinsel tacize uğradıklarından söz etmektedir. Cenevrede yürütülen araştırmada "kim cinsel taciz uyguluyor?" sorusuna yanıt "patronlar ve çalışma arkadaşları oluyor. Kadınların çoğu, özellikle "erkek mesleği" olarak algılanan işlerde çalışanlar daha fazla "cinsel tacize uğruyorlar" İşyerinde cinsel taciz (Sexual harassment) kavramını ilk kullanan Amerikalı hukukçu Catherine Mc Kinnon işyerlerindeki hiyerarşiden çok iki cins arasındaki hiyerarşinin (ayrımcılığın) cinsel tacize yol açtığını belirtiyor ve ekliyor: "Cinsel ayrımcılığın kendisinde bir hiyerarşi söz konusu ve bu işyerindeki hiyerarşiyle daha da güçleniyor.

Cenevre araştırmasının "cinsel tacizin sonuçları nedir?" sorusuna yanıtlar ise şöyle; "İşte konsantrasyon kaybı, uykusuzluk, psiko-somatik rahatsızlıklar." Cinsel taciz gören kadın çoğunlukla işten çıkıyor, iş yerine değiştirmeyi deniyor, işinde kariyer yapmak için artık bir neden göremez oluyor, enerjisini kaybediyor ve sık sık hasta olduğunu ileri sürüp işe gelmiyor. Bütün bu sonuçlar nereden bakılırsa bakılsın iş pazarında kadınlara uygulanan ayrımcılığı güçlendiriyor.

Ne tür cinsel tacize maruz kaldıkları sorusuna ise kadınlar popolarının okşanmasından tecavüze kadar çeşitli biçimlerde yanıt veriyorlar.

AET'nin konu üzerine yayımlanan araştırma raporunda tüm üye ülkeler ortak bir noktayı vurguluyor. "iş yerlerinde cinsel taciz psikolojik ve fiziksel bir saldırıdır" Kuzey İrlanda eşit Haklar Komisyonu sadece gizli kalıcı cinsel tacizden değil, alenen yapılanlardan, örneğin işyerlerinde asılı porno afişlerden söz ediyor.

Kanada Örneği

İsviçre'de UPQD (Kamu Hizmetlileri Sendikası) işyerinde cinsel taciz konusunu 1988/89 programına alıp, bu konuda bir kampanyaya hazırlandığı sırada, Kanadalı sendikalarda örgütlü kadınlar çalışmalarının başarılı sonuçlarını açıklıyorlardı.

Quebec'te hazırlanan yeni kanun -ki Quebec Kanada'da cinsel tacizin en yoğun olduğu bölgedir -en azından hukuksal alanda nelerin değiştirilebildiğini göstermesi açısından önemlidir. Daha 1983'te, Quebec anayasasına yeni bir madde ekleniyordu "Hiçkimse cinsiyetinden ötürü tacize uğramalıdır". 1985'den başlayarak Quebec'te yaşayan her kadının (belli sınırlamalarla her Kanadalı kadının) cinsel tacize uğramamasını dava konusu yapma olanağı vardır. Ancak davaların pahalıya mal oluşu, fiziksel ve psikolojik yıpratıcılığı bu hakkın sadece yazılı bir madde olarak kalmasına yol açmaktadır. Rosetle Cote, Quebec'teki sendikaların açıklamalarını şöyle dile getiriyor. "Toplu iş sözleşmelerinin de işyerlerinde cinsel tacize karşı bazı maddelerin konması gereklidir. Bu talebin gerçekleştirilebilmesi ise Sendikalar içinde kadın gruplarının oluşturulmasına ve güçlendirilmesine bağlıdır. Ayrıca sendikaların, şimdiye kadar yaptıkları gibi hâlâ erkekler için iş hakkı talebine mi yoksa kadınlar için cinsel tacizden uzak bir iş ortamını haklı talebine mi öncelik verecekleri konusunda açık olmaları" gerekmektedir.

İsviçre'de olduğu gibi, Quebec'de de sendikada örgütlü kadınları şu soruyla haşırneşirler: "Cinsel tacize mazur kalanla, cinsel tacizi uyguluyan aynı sendikada örgütlüyseler ne olacak?"

Tartışmalardan sonra R. Cote şöyle diyor: "Ne yönden bakılırsa bakılsın, konunun es geçilmemesi gerekmektedir, kadınlar bu konuda hemfikir olmalı, politik olarak üstünün örtülmesini reddetmelidirler"

Quebec sendikaları kadın komisyonları hem kadın hareketinin desteğiyle hem de ekonomik olarak yeterlilikleriyle oldukça özerk bir yapıdalar ve bu yüzdendir ki sendikalı erkeklerin itiraflarına rağmen toplu iş sözleşmelerine cinsel tacize karşı bazı önlemler getiren maddeler koymayı başarabilmişler. Örneğin "Cinsel tacizden arınmış bir iş ortamı yaratabilmek için gerekli tedbirleri alacakları "konusunda sendikalar ve işverenler anlaşmışlardır. Kadın komisyonlarının açıklamasına göre cinsel tacize mahal vermeyen bir iş ortam işverenlerinde çıkarına denk düşmektedir. 1979-80'deki bir açıklamaya göre ABD'de cinsel tacizin yol açtığı psikolojik ve fiziki sonuçlar 189 Milyon dolarlık bir üretim kaybına neden olmuştur. bu açıdan bakıldığında Kanadalı firmaların aktif olarak cinsel tacize karşı işyerlerinde yeni düzenlemelere gitmeleri şaşırtıcı değildir. Cinsel taciz bu tür düzenlemeler ve önlemlerle Quebecte gerçekten azalmış durumda ve toplumun genelinde de yavaş yavaş bir düşünce değişimi yaşanmakta. Bu yalnız ve yalnız sendikalarda çalışan kadınların mücadele ve baskısıyla gerçekleşmiştir, ama aynı zamanda tek tek kadınların kendilerini rahatsız edenleri teşhir etmelerinin de payını unutmamak gerekir.

Araştırma Sonuçları: Almanya

Bu araştırma INFRA (Kadınlar için dayanışma bürosu ve bilgi merkezi) tarafından yapıldı ve araştırma sonuçları Yeşiller dahil kadınlarca mecliste açıklandı. Araştırmaya göre her 4 kadından biri işyerlerinde cinsel tacize uğramaktadır.

Cinsel tacizden kadınlar şu yöntemleri anlıyorlar:

Arkadan ıslık çalmak	% 11
Mütecaviz imalı şakalar	% 31
Öpmek	% 38
Pornoresimler	% 55
Popoya vurma, el atma	% 57
Anlamlı davetler	% 63
Göğüslere sarkıntılık	% 72
Cinsel ilişki talebi	% 75
Cinsel tecavüzler	% 85

Cinsel tacizlerin % 52'si erkek iş arkadaşlarından, % 35'i ise şef, patron v.b.'den geliyor.

Cinsel tacize uğramış kadınların % 26'sının cinsel organı okşanmış, % 7'si erkeklerin cinsel organını okşamak zorunda bırakılmış, % 7'si cinsel ilişkiye zorlanmış, % 47'sinin ise göğüslerine sarkıntılık edilmiş.

Cinsel tacize uğrayanlardan % 3'ü kadın şefleriyle konuyu konuşmuş, % 6'sı ise işyeri temsilcisine iletmiş.

Cinsel tacize uğrayan kadınlardan % 2'si işten çıkarılmış, % 5'i kendisi çıkmış. Örneğin 1982'de 45.000 kadın işten çıkarılmış, 160.000 kadın işten ayrılmıştır.

Sandra Harding ile Bilim, Yöntem, Feminizm Üzerine Görüşme

Kumru Toktamış

Sandra Harding ile 1988 Mayısında Oslo'da yaptığı görüşmeyi Kaktüs'e gönderdiği için Kumru Toktamış'a teşekkür ediyoruz. "Bilim, yöntem, feminizm" konusuna ilişkin tartışmalara ileride daha çok yer vermeyi umuyoruz. Görüşmeyi yayınlamakta gecikmemizin nedeni, aynı konuda başka yazılarla birlikte bir dosya halinde sunmak istememizdi ama bunu gerçekleştiremedik. Gecikmeden ötürü hem Sandra Garding'den hem de Kumru'dan özür diliyoruz. Bu görüşmeyi sözkonusu tartışmalara bir başlangıç oluşturması dileğiyle yayınlıyoruz.

SF KAKTÜS

Cinsiyetçiliğin hayatın tüm alanlarına sinmiş pratiklerini/politikalarını sorgulayan feministler son yıllarda bilime ve bilimsel araştırmaların doğasına ilişkin eleştirel perspektifler geliştirmekteler. Sandra Harding, esas olarak bilimsel nesnelliğe dair tartışmaları ile bu sürece önemli katkıları olan ABD'li bir feminist bilim kadını.(*)

Feminizm, sadece, bilim tarihinde kadınların katkılarının yok sayılması ya da bilimsel araştırmalarda kadınların katılımının çok yönlü sosyal, politik kurumlaşmalarla engellenmesini tartışmıyor. Sandra Harding ve Jane Flax, C.A.Mac Kinnon, N.Hartsock, M.Millman vb. pek çok feminist bilim felsefesi ve bilgi teorisinde varolan öznel yapılanmanının, taraflılığın cinsiyetçiliğe dayanan kökenlerini irdeleyen çalışmaları ile sadece feminist, marxist çevrelerde değil çeşitli bilim alanlarında da yankılar uyandırmaktalar. Kadını dıştalayan, bilim, bilimsel yöntem, bilimsel faaliyet, bilim tarihi ve bilime dayalı teknolojik gelişmelerin nereye kadar "nesnellik" iddiası taşıyabileceği tartışmaları yerleşik tabular, birbiri ardına yerle bir etmekte. Feministler, hayatı kadın bakışı ile sorgularken nesnel, evrensel olma iddiaları ile karşılarına dikilen bilimin sadece sonuçları değil bilgi teorisi, tarihi, yöntemi ile de taraflı olduğunu söylemekteler.

---

*S.Harding Delawere Üniversitesi Felsefe bölümünde Öğretim Görevlisi

Kadınlar ve bilim ilişkisini çok yönlü bir perspektifle ele alan Sandra Harding,

a) Kadınların bilim tarihinde yok sayılmasına,

(M.Curie'den başka kaç kadının adı geçer; ona da kocası ve ailesi ne denli destek olmuştur. Newton'un karısından haberi olan var mı?)

b) Kadınların tarih boyunca ve günümüzde çeşitli toplumsal yöntem ve kurumlar aracılığı ile bilimsel kfaaliyetlerinin engellenmesine

(Zihinsel Faaliyeti evde yemek bekleyen hane halkı ile bloke edilmiş bir kadın araştırmacının Nobel kazanma olasılığı var mıdır?)

c) Bilime dayalı teknolojinin kadınlar açısından sonuçlarına

(modern bir mutfağın ne tür tehlikeli patlayıcılarla yüklü olduğu kimin umurunda)

d) Bilimsel yöntemin bizzat kendisinin cinsiyetçiliği sorgulamayan bir süreci barındırdığı ölçüde taraflı ve öznel olacağına (Soru sorarak başlayan bilimin tüm süreci nasıl ki soruyu soranların sınıfsal, ırksal nitelikleri ile belirlenirse, cinsel kimliğin de bir o kadar belirleyicliği olduğu nedènse hep unutulur)*dair tartışmaları ile feminist teorinin gelişimine önemli katkılarda bulunmakta.

Kumru Toktamış

• Derleme yapılan kaynaklar:

. **Feminizmde Bilim Sorunu**, S. Harding, Open Un. Press 1986.

. **Feminizm ve Metodoloji**, der: S. Harding, Indiana Un. Press 1987.

. 31 Mayıs 1988 tarihinde Oslo Kadın Araştırmaları Merkezinde S. Harding "Feminizm ve Bilim" konulu semineri.

K. Toktamış - Avrupa'da ve ABD'de feminist hareketin 70'lerdeki yığınsal gücünün azaldığı, öte yandan, geçen süre zarfında üniversitelerde kadın araştırmalarını temel alan, çıkış noktası yapan bilimsel çalışmaların artmakta olduğu gözleniyor... Bu gözleme katılıyor musun?

S. Harding: Öncelikle söylemem gereken akademik alanda kadınlık durumuna ilişkin bilimsel araştırmaların büyük oranda artmış, zenginleşmiş olduğunun doğru bir gözlem olduğu. Giderek gelişen, etkinliklerini ve katkılarını arttıran söz konusu bilimsel araştırmalar yine feministler tarafından yürütülmekte... Ve bu feminist kadınlar 70'li yılların yığınsal kadın hareketinden geliyorlar. Dolayısıyla bu akademik çalışmaların genel-deki kadın hareketi ile son derece güçlü bağları var. Bir bakıma feministlerin akademik alanda güçlü oluşları onların artık hiç de marjinal sayılamayacaklarının göstergelerinden biri. Etkin olduğumuz diğer alanlar bir yana, herşeyden önce her yıl üniversitede yüzlerce öğrenci kitlesine seslenebiliyoruz. Söz konusu olan son derece kalabalık bir öğrenci kitlesidir. Sadece benim bulunduğum üniversitede her yıl 60'a yakın ders verilmekte kadın araştırmaları üzerine. Bu derslere öğrenciler o denli yoğun ilgi gösteriyor ki, kayıt olabilmek için kuyruklara giriyorlar, onları kapılardan çevirmek zorunda kalıyoruz. İlgi her geçen gün artıyor. Dersler aracılığı ile kurulan bu ilişkiyi ben bir tür politik faaliyet olarak algılıyorum. Giderek daha çok sayıda insan, kadının ekonomik yapıdaki rolü, politik rolü, sosyal kimliği, tarihteki rolü üzerine düşünüyor, feminist bakış açısı ile tartışıyor, konuşuyor. Bu tartışmaların pratik sonuçlarının olması kaçınılmaz. Giderek daha çok sayıda insanın topluma, sisteme bakarken kadın bakışından etkilendiğini görüyoruz. Akademik feminizm yalnız yazı yazmak değil, kalabalıklara seslenmek, birlikte tartışabilmek demektir. Politik formasyonun yığınsallığı açısından ise şunları söyleyebiliriz. Feminizm bir politik formasyon olarak hala vardır. Biçim olarak 60'lı yıllarda olduğu gibi değildir ama, hala kendi içinde bir politik çizgi olarak varlığını, etkinliğini sürdürmekte, hala devletten talepleri vardır, sisteme ilişkin sorular soran kurumlaşmalar içindedir. Feminist hukukçular, politikacılar, gazeteciler, akademisyenler, doktorlar, sosyal hizmet uzmanları kurulu yapılar içerisinde yer tutarak feminist bakış ile formüle edilmiş talepleri dile getirmekte, mücadele etmekte. Bugünkü Reagan yönetiminin varlığına ve gücüne rağmen bunun sürmekte olduğunu söyleyebiliyorum.. Kadınların hakları, talepleri için mücadeleleri sürdüren feminist doktorlar, hukukçular, politikacılar 70'li yılların feminist hareketinin ürünüdürler. Bu feministler, bugün çalıştıkları alanlardaki güçlerini feminist politika ile olan yakın bağlarından almaktalar. Feminist hareket ise çeşitli yapılar, gruplar aracılığı ile politik etkinliğini sürdürmekte. "Kadınlara Karşı Şiddeti Önleme", "Anti-ensest", "Anti-pornografi", "Tecavüze Karşı Dayanışma Merkezleri", "Dayağa Karşı Dayanışma Merkezleri" gibi oluşumlar, gruplar aracılığı ile mücadele sürdürülmekte, kadınların sesleri duyurulmakta.. Reagan yönetimi her ne kadar önemini gözardı etmek, küçümsemek istese de son derece aktif yapılardır. Bu grupların gücünü önemsizleştirmeye çalışan Reagan yönetiminin yaklaşımı. Bu aktif gruplar, kadınlarla

doğrudan ilişki kurmakta, polis merkezlerinde mahkemelerde, kadınlann haklarını savunmaları için gerekli destekleri sağlamakta. Bir zamanlar ırzına geçilen bir kadının polisten gördüğü muamele, mahkemenin kadına yönelik ön yargılı tutumu ile bugünkü yaklaşımları arasında önemli farklar vardır. Bu feminist grupların mücadeleleriyle gelinen bir nokta ve feminist hareket gün be gün bu alanlardaki doğrudan, aktif mücadelesini sürdürmekte. Örneğin, daha yakınlarda, kent merkezlerinden birinde, yanlış hatırlamıyorsam NewYork'da, bir kadın kendisini döven kocasının evi terketmesi için mahkeme kararı talep ediyor, mahkeme kadının talebini reddediyor. Bir süre sonra kadın kocası tarafından öldürülüyor. Konuyu ele alan feminist hukukçular, bir anda yerel örgütlenmeleri harekete geçirerek kadının gerçek katilinin mahkeme olduğu yolunda kampanya başlattılar, mahkemeyi hedef alan davalar açtılar. Kampanya ve kadınların bizzat resmi kurumlar içerisindeki varlıkları öylesine etkin ve güçlü ki, bir daha hiç bir mahkemenin böylesi bir karar almasının mümkün olabileceğini sanmıyorum. Geçmişteki feminist hareketten gelen kadınlar bugün sistemin tüm kurumlarında aktif olarak çalışıyorlar; politikada, mahkemelerde, sağlık merkezlerinde, sistemin pek çok etkin noktasında kadınlar var ve seslerini duyuruyorlar. Kadınların politik mücadeleleri eskiden olduğundan çok daha zengin, daha geniş perspektifleri ve daha güçlü etkinlikleri var. Kimse artık feminist politikayı orta sınıf beyaz kadının hareketi olarak algılamıyor.

K. Toktamış - Feminist hareketin orta sınıf kadın hareketi olduğuna ilişkin ön yargı nasıl alt edildi?

S.Harding: Feminist politika, orta sınıf beyaz kadın hareketi değildir. Çeşitli ırklardan, 3. dünyadan, toplumun son derece yoksul kesimlerinden pek çok kadının aktif, doğrudan katılımı ile sürdürülüyor bu mücadele. Şu anda ABD'de devam eden Jassie Jackson kampanyasına dikkatini çekmek isterim. Bu kampanya pek çok yönden çok öğretici ve geliştirici oldu hepimiz için. Pek çok farklı muhalif grup bu kampanya içinde aktif yer alıyor, pek çok farklı grubun birlikte çalışabilirliğinin göstergesi bu kampanya. Jackson kampanyasında pek çok beyaz feminist kadın grubu da aktif olarak çalışıyor. Tüm feminist gruplar olmasa bile çoğu kampanyanın destekçisi. Değişik sınıflardan, ırklardan kadınlarla birlikte talepler dile getiriliyor. Bu çok önemli bir politik görünümdür. Jackson kampanyasının çok belirgin bir feminist yanı var. Ve biz, bunu, özellikle zenci feminist grupların bizleri mücadeleye çekmelerine, katmalarına borçluyuz. Jackson kampanyası ülke çapında güçlü bir politik oluşum ve bu oluşumun içinde feminizm güçlü bir eğilim. Bu harekete bizleri siyahlar, siyah kadınlar örgütledi. Bu grupları, toplumun yoksul kesimlerinin oluşturduğunu unutmayalım. Bu arada şunu da eklemeliyim; siyah erkekler -hepsi değil tabii- kadının toplumsal rolünü daha iyi anlar hale geldiler. Yine yoksul siyahlardan söz ediyorum. Siyah hareketin kadınların katılımı olmadan başarıya ulaşamayacağını kavrayarak başladılar kadınların rolünün önemini anlamaya. Ve biz beyaz kadınlar da, siyah kadınlann mücadelesinden çok şey öğrendik. Bu gün siyah kadınlar hayatın pek çok alanında seslerini yükseltebilmeyi kendi bağımsız mücadelelerine borçlular. Bilimsel, yazınsal, sanatsal alanlarda siyah kadın politik bir güç,

bir ses bugün. Tony Morrison, Alice Walker artık kimsenin yabancısı olmadığı siyah kadın politikasının yazarları. Üstelik bu kadınlar biz beyaz feministleri, kendi ırkçı yaklaşımlarımız üstüne yeniden düşünmeye zorladılar. Bu çok önemli bir noktadır. Biz, erkekleri kendi sexism'leri üstüne düşünmemekle eleştirirken, biz beyaz feministler, kendi ırkçı yaklaşımlarımızı sorgulamayı öğrendik siyah kadınlardan.. Bu gelişmenin erkeklere örnek olabilmesi ne iyi olurdu değil mi? Siyah kadınlar, bizi eleştirdiler, uyardılar ve bizler de kendimizi sorgulamayı, değiştirmeyi öğrendik.. Bir arada mücadelemizi sürdürürken hala daha öğrenmeye, değişmeye devam ediyoruz.

K. Toktamış - Feminist hareket ile kitlesel kadın hareketini biribirinden farklı olarak yorumluyor musun?

S. Harding: Böyle düşünmek biraz güç gibi geliyor bana.. ABD'de bir takım sağ kanat kadın hareketleri var, "ABD'deki gerçek kadın hareketi biziz, kadınların gerçek taleplerini bizler temsil ediyoruz" diyen. Bunu söyleme yetkisini nereden alıyorlar? Bilemiyorum. ABD'de kadınların taleplerini örgütleyen, seslerini duyuran her zaman feministler olmuştur. Kadın hareketini oluşturan türlü çeşitli yapılardır bunlar. Liberal feministler vardır, kadınları ilgilendiren yasal düzenlemelere ilişkin pek çok önemli mücadele vermişlerdir. Sosyalist feministler, radikal feministler, siyah feministler, liberter feministler kendi yoğunlaştıkları alanlardaki gündemleri ile kadın hareketi içinde yer almışlardır. Lesbiyen hareket tüm bu gruplar, yapılar boyunca kendini göstermiştir. Irkçılığa karşı siyah kadınların mücadelesi yine feminist bir başlık olarak ele alınmıştır. Kadın hareketinin bütününü, politikalarını, bu gruplar bir arada oluşturmuşlardır.

K. Toktamış - Sözünü ettiğin değişik pozisyonlar içerisinde kendini nasıl tanımlıyorsun?

S.Harding: Artık benim için bir sorunun tek, belirgin bir yanıtı yok. Bir zamanlar kendime sosyalist feminist derdim. Sosyalist feminizmin el attığı konular çok daha anlamlı geliyordu, hala da öyle geliyor. Ancak radikal feminizmin güçünü, sorularını asla reddedemeyiz. Cinselliğimizi, vücudumuzu onlar sayesinde farkettik. Cinselliğimize yönelik şiddet ile, şiddet tehditi ile mücadele edebilmeyi radikal feminizme borçluyuz. Onların el attıkları pornografi, şiddet gibi konular kadın hareketinin çok önemli, çok güçlü bir yanını oluşturmaktadır. Bunun yanısıra, kadınlık kimliğini, cinselliğini, bunlara yönelik tehditleri analiz edebilmek için sınıf, ırk teorilerine ihtiyacımız var. Sanırım artık hangi feminist pozisyonda olduğunu söylemenin modası geçti. 80'li yılların başından beri pek çok feminist grup kendisini bu denli net tanımlamaktan vazgeçti. Onun için ben de şu anda "bir zamanlar kendime sosyalist feminist" derdim diyorum. Bu arada, post-modernistlerin ve anti-aydınlanmacı (anti-enlightment) perspektiflerin katkılarını belirtmem gerek. Geleneksel politik bağlılıklara, ifadelere yeni bir gözle bakmamızı sağladılar. Politik teoriyi ve pratiği sorgulamamızda yeni boyutlar açtılar. Geleneksel politik ifadeler içerisinde sıkışıp kalmanın sınırlayıcı olduğunu düşünüyorum. Teorik perspektiflerimizi varolan, sunulu politikalarla sınırlamadan daha özgürce geliştirebilmeyi öğrendik artık. Geleneksel sosyalizmin sınırlayıcı, kısıtlayıcı

perspektiflerinden arındırılmış bir teorinin peşindeysek bunlar önemli konular. 1988 yılı, 1972 değil artık. Kate Millet, Atkinson önemli açılımlar getirdiler, katkılar yaptılar, cinselliğimizin politikasını yapmanın boyutlarını genişlettiler. Ancak, bugün artık, gündemimizdeki konuların sandığımızdan çok daha karmaşık yapılar olduğunu biliyoruz. Bu konuların karmaşıklığının tüm boyutlarını kavramadan başarılı politikalar üretebilmemiz mümkün değil.

K. Toktamış- Feminizmin teorik açılımları ile yoğun olarak uğraşan biri olarak feminist teori ve feminist politikayı, nasıl tanımlıyorsun?

S. Harding: Biribirinden ayrı başlıklar olarak ele almıyorum. Feminist teori yığınlarca kadının katıldığı feminist politakalardan yola çıkılarak oluştu, gelişti. Kadınlar bir yandan kadınlık durumunu değiştirebilmek için taleplerini formüle eder ve mücadelesini örgütlerken bir yandan da teorik önermelerle kadınlık durumlarını daha iyi anlamayı sürdürdüler. Tabii ki doğru teorilerin doğru politikalarla birlikte oluşabileceğini düşünüyorum. Bu mücadele sadece sokakta verilmiyor. Yaşamın her alanında kendimize yer açmaya, kadınlık durumumuzu değiştirmeyi hedefliyoruz. Ben, kendi adıma, feminist teori üstüne düşünür, tartışırken sadece kendim için değil, öğrencilerim için de mücadele ediyorum, onlarla birlikte mücadele ediyorum.

Bu, feminist politikanın tümü, en önemli başlığı değil belki, ama kendi başına bu da bir politikadır, feminist bir politikadır.

K. Toktamış - Çalışmalarının önemli bir ağırlığı, tüm bilim felsefesi alanında yeni tartışmalara yol açan "bilimde nesnelliğin" sorgulanması üzerinde yoğunlaşıyor. Özellikle, bir feminist olarak, bilimde nesnellik ve öznellik kavramlarını tartışıyor olman çok önemli. Bu kavramların gözden geçirilmesi ve yeniden tanımlanması gerektiğini söylüyorsun. Feminizmin temel-politik çıkış noktalarından olan deneyimlerimize dayalı kimliklerimiz ve öznellik konularının bilimsel araştırmadaki rolü üstüne tartışmalarını biraz açar mısın?

S. Harding: Feminizm hayata kadın noktasından bakar. Kadın deneyimlerinden yola çıkar, kadınların deneyimleri üstüne sorular sorar. Neden cinsel kimliklerimiz reddedilir, neden tarihte yok sayılırız, neden sokakta rahat yürüyemeyiz, neden belli işlere alınmayız? Bunlar feministlerin sorduğu sorulardır. Bilimsel araştırmanın çok önemli bir boyutunu, başlangıçtaki soruların nasıl bir bakış açısı ile sorulmuş olduğu oluşturur. Biz kadınların hayata ilişkin farklı deneyimleri var, dolayısıyla hayata farklı bir noktadan, farklı noktalardan bakıyoruz. Sorduğumuz sorular ister istemez farklı olacaktır. Biz mahkemeleri farklı yaşıyoruz, polisi farklı yaşıyoruz, yasal düzenlemeleri farklı yaşıyoruz. Irzına geçilen bir kadının mahkemeye, polise bakışı ile hukukun bu kadına bakışı aynı değildir. Psikanalistin kadına bakışı ile kadının psikanalizi yaşayışı aynı değildir. Kadının 'hayır' demesinden hoşlanmayan bir erkek ile 'hayır' demek isteyen bir kadın hayata aynı yerden bakamaz. Bilincimiz yaşadıklarımız ile, deneyimlerimiz ile doğrudan bağlantılıdır. Irzına geçilen, dayak yiyen, ırzına geçilme tehditi altında olduğu için gece sokağa

çıkamayan, dolayısıyla gece işlerine girmekten çekinen kadınların deneyimleri ile bakıyoruz hayata. Tüm bu yaşadıklarımızın, daha genelde nasıl bir sistemin nasıl bir politik yapının ürünleri olduklarını anlamak istiyoruz. Neyi, nasıl gördüğümüz, nasıl yaşadığımızla belirlenir. Nasıl bir sistem içinde yaşadığımızı sorgulamak istiyoruz. Irzına geçilen kadına düşmanca davranan mahkeme ile benim kız öğrencimin gece kütüphanede çalışmaktan çekinmesi arasında doğrudan bir ilişki vardır. Eğer deneyimlerimiz, yaşadıklarımız farklı ise, bunların nasıl bir politik sisteme, nasıl bir ekonomik sisteme, nasıl bir hukuka dayalı olduğuna dair sorularımız da farklı noktalardan olacaktır. Kadın dünyayı başka bir noktadan yaşar. Kadınlık deneyimi denen bir şey vardır. Bu tehditlerle birlikte yaşayacaksın, başına bela almamak için gece sokağa çıkmayacaksın, evinde oturacaksın diyen bir dünya, bir sistem var etrafımızda. Bu sisteme, bu dünyaya biz farklı sorular sorarız, soruyoruz. Bu sistemi bu haliyle benimsemiş olanlar başka sorularla yola çıkarlar. Süregelen "bilimsel" araştırmaların pek çoğunda böylesine sorgulanmadan ele alınmış yanlar, böylesine bir öznellik zaten vardır. "Nesnellik" iddiası taşıyan bilimsel çalışmalar, daha sorularını sorarken özneldirler.. Biz, bu öznelliğin farkında olduğumuzu söylemek istiyoruz. Cinsel kimlikleri yok saydığımız sürece varolan bilimsel çalışmalar özneldir, erkeklere hizmet eder. Erkeğin dünyayı nasıl dördüğü asla sorgulanmaz. Olsa olsa, erkekler kendi aralarındaki farklı görüşleri sorgularlar, biribirinden farkları sorgulanmış olur. Bilimde egemen olan nesnellik anlayışı ile erkekler "biz özneyiz, siz nesnesiniz" demektedirler. Oysa, biz, kadın deneyiminden yola çıkarak, cinsel kimliği göz önünde bulundurarak sorular sormalıyız. Cinsel kimlik biz sözünü etmesek de vardır. Erkeklere göre kadınlar ancak kadınlığa ilişkin konularda cinsel kimlik tartışırlar. Hayır, bence öyle değil. Bir kez cinsel kimlikten söz etmeğe başladık mı herşey konumuz. Cinsel kimlik her yerdeki bakışımızı, sorularımızı belirler. Ancak kadınlar sözünü etmedikçe varlığından haberdar olunmaz.. Bir odaya zenci girmedikçe, odadakilerin ırkçı olup olmadığını anlayamayız. Bir odaya kadın girmeden, cinsel kimlik girmez sanıyorlar. Kadın girmeden, cinsel kimlik görülmez, göze çarpmaz da onun için. Değişik özellik biçimleri vardır. Öznellik çeşitli boyutlarda kendini gösterir. Kadınlık bakışını yok sayarak nesnel olduğunu söylemek bal gibi de öznelliktir. Cinsel kimlik öznelliğimizi belirler. Bu noktada karşımıza insanlık, insanlığın evrenselliği, nesnelliği gibi tartışmalarla çıkıyorlar. Biz ise insanlığınpek çok boyutunun yanısıra, bir de cinsel kimlik boyutu vardır, cinsel kimlik yok sayıldığı sücece, nesnellik iddiaları geçersizdir diyoruz. Bir cinsel kimlik sorunu vardır diyerek, erkek bakışı ile problemlerin sorgulanmasındaki eksikliği tartışmaya çalışıyorum.

K. Toktamış - Teşekkürler Sandra, konuşmamızın Türkiye'deki feministlerin tartışmaları açısından çok geçerli ve yararlı olduğunu düşünüyorum.

S. Harding: Ben sana teşekkür ederim.. Türkiye'de taze bir kadın hareketinin gelişmekte olduğunu duymak çok sevindirici.. Dünyanın her yerinden güzel, canlı haberler alıyoruz, kadın hareketi büyüyor.. Başarılar Türkiye'li kadınlar, feministler..

Kadının Ev İçi Emeğine El Konulması Anlamı Üzerine

Kumru Başer
Londra 28.06.1989

Gülnur'un, 7. sayıda "Kadınların Kurtuluşu Bildirgesinin Düşündürdükleri" başlıklı yazısında başlattığı tartışma beni çok sevindirdi. Biz de Londra'daki grubumuzda geçtiğimiz aylarda, aynı konularda bir tartışma yürütmüştük. Gündemlerimizin çakışması beni sevindirdi. Ayrıca tartışılanların da temel önemde olduğunu düşünüyorum. Ben de, Gülnur'dan bir çok noktada farklılaşan düşüncelerimi aktararak bu tartışmaya katılmak istedim. Bir kere, erkek egemenliğinin, ekonomik temellerinin görülmeyerek, geri bir ideolojinin kalıntısı ya da bir eğitim eksikliği gibi gerekçelere dayandırılmasına ben de karşı çıkıyorum. Ve böyle bir bakışın, aslında, erkek egemenliği ya da patriyarka denilen egemenlik biçimini anlamamanın da ötesinde, tehlikeli sonuçları olduğunu düşünüyorum. Çünkü, böylesi bir mantık, özellikle de maddeci olduklarını söyleyenler tarafından dile getirildiğinde, kadın kurtuluş hareketinin öneminin ve kapsamının azımsanması veya küçümsenmesi ile özdeşleşiyor. Eksik bir tanımlama ile kaba bir materyalizm de birleştiğinde,

bu, erkek egemenliğiyle hiç bir ilişkisi bulunmayan üretim ilişkilerine ait eşitsizlikler ve sömürü ortadan kaldırıldığında, buna bağlı olarak dönüştürülebilecek, ideoloji veya eğitim gibi üst yapısal bir olgu olarak algılanıyor.

Gülnur'un yazısında eksikliğini hissettiğim bir nokta, kadının ev içi emeğinin, açık bir toplumsal-ekonomik tanımını içermemesi. Erkek egemenliği ya da patriyarkanın maddi temelleri irdelendiğinde, öncelikle kadının emeğinin niteliğinin tahlil edilmesi ve buradan kalkarak, bu emeğe el konuluşunun nasıl bir anlam taşıdığının değerlendirilmesi gerekir bence. Öncelikle, kadının ev içi emeği (ev dışında çalışan kadının emeğini tamamen tartışma dışı bırakıyorum şimdilik) toplumsal üretimin bir parçası mıdır? Yani bizzatihi bir üretim midir? "Kadının ev içi emeği üretim sürecine dolaylı bir katkıdır, işgücünün yeniden üretimini sağlar" diyenler var. Bence kadının bu emeği, toplumsal üretimin bir parçasıdır ve üretime doğrudan bir katkıdır.

Kadının ev içi emeğinin ayırıcı özelliklerinden ilki bence, yok sayılmasıdır. "Ev kadını" tanımlaması, "çalışmayan kadın" tanımlamasıyla eş anlamda kullanılarak, kadının emeği, herşeyden önce, ideolojik olarak yok sayılmaktadır. Kadının evde bir şeyler yaptığı kabul edilse bile, yaptığı şeyler, egemen yargılara göre, "değersiz" ve aşağılanan işler statüsüne girmektedir. Bunun ayrılmaz bir boyutu, yine kadın emeğini, günümüz toplumlarında, işçi emeğinden ayıran temel fark, yani kadının emeğinin piyasa yasalarına tabi olmamasıdır. Yani kadının çalışma saatleri düzenlememiştir. Gece gündüz çalışabilir. Bu çalışma saatlerinin yapılan istatistiklere göre, dünyada genellikle çalışanlar için öngürülen ortalama çalışma saatlerinin çok üstünde olduğu görülmektedir. Tabii, sigortası, güvencesi, tazminatı, iş riski ödenekleri ve benzerlerinden de yararlanmaz. Ve en temel olarak, emeğine ücret ödenmez.

Gülnur bu noktada, nedense, "kadının geçiminin güvence altına alınmasının, onun emeğinin karşılığı olduğu, dolayısıyla ortada bir el koymanın söz konusu olmadığına "ilişkin erkek tezinden gereğinden fazla etkilenerek, bu teze karşı savunma geliştirmeye ağırlık veriyor. "Genel anlamda el koyma" şeklinde nitelediği ilişkiyi, kadının, emeğinin denetimine sahip olmaması şeklinde açıyor ki, bu mevcut durumun tanımlanması için çok hafif ve eksik bir tanımlama gibi geliyor bana. İşçilerin de kendi emeklerini üzerinde denetimleri olduğundan sözedilemez büyük ölçüde ama, kadının ev içi emeğinin sömürüsünün farklı bir karakteri var, o da, erkeğin kadının yalnızca işgücünden değil, bedeninden ve onun tüm ürettiklerinden ve sunduklarından da yararlanma hakkına, ayrıca bu beden üzerinde tasarruf hakkına da sahip olması (aile içi ırza geçme ve dayak gibi). Bütün bunlar da yok sayılan ve bir karşılığı olduğu bile kabul edilmeyen, böylece tümüyle el konulan kadın emeğini, işçi emeğinden çok köle emeğine yakınlaştıran bir özellik.

Yine Gülnur'dan farklılaştığım bir nokta, kadının emeğine bu el koyuşa verdiğim isim. Sömürü. Gülnur'un, "sömürü" kavramının kullanılmasına karşı çıkarken söylediklerini ikna edici değil ama karışık ve çelişkili buluyorum. Kadınların, birbirlerinden çok farklı üretim ilişkileri içinde bulunmaları, yalnızca evde, ya da evde ve tarlada ya da evde ve fabrikada çalışıyor olmaları ya da ev işlerinin bir kısmını başka kadınlara para karşılığı

yaptırıyor olmaları, onların tümünün ev içinde harcadıkları emeğe el koyulduğu gerçeğini niye değiştirsin. Bu farklılıklar yalnızca, farklı kadınların farklı yoğunlukta sömürüye tabi olduklarını gösterir. Sömürü karşılıksız ya da karşılığı tam olarak verilmeden sistematik olarak bir kesimin emeğine el konulması olarak anlaşılırsa, ki sanırım bu kavram en çıplak biçimiyle tam da böyle bir şeyi ifade etmek için icad edilmiştir, o halde, niye kadınların, farklılıklarına rağmen, tümünün emeklerine el konulması sömürü kavramıyla ifade edilemesin? Bu, sömürü kavramının, sosyalist söylemde kullanılışından bir etkileniş bile olsa böyle algılanamaz. Farklı ülkelerde, farklı renklerde, farklı cinsiyetlerde ve farklı işkollarında çalışan işçilerin maruz kaldıkları sömürü de kadınların maruz kaldıkları sömürü kadar nicel farklılaşmalar gösterebilir.

Tüm bu söylediklerimin ve farklılıklarımın pratik çıkarsamaları da Gülnur'unkinden farklı oluyor doğal olarak. Ben, kadınlar olarak yıkmayı hedefleyebileceğimiz bir ekonomik/toplumsal ilişki biçiminin varolduğuna inanıyorum. Bu da, günümüzde, kapitalist üretim tarzı ile içiçe geçmiş olan patriyarkal sömürü ilişkileridir. Yani, üretim araçlarının mülkiyetinin ve denetiminin ve bununla birlikte yaratılan değerlerin sermaye sahiplerinden alınıp herkese maledilmesi değil aynı zamanda tüm bunların erkeklerin de elinden alınıp herkese maledilmesi de gerekir.

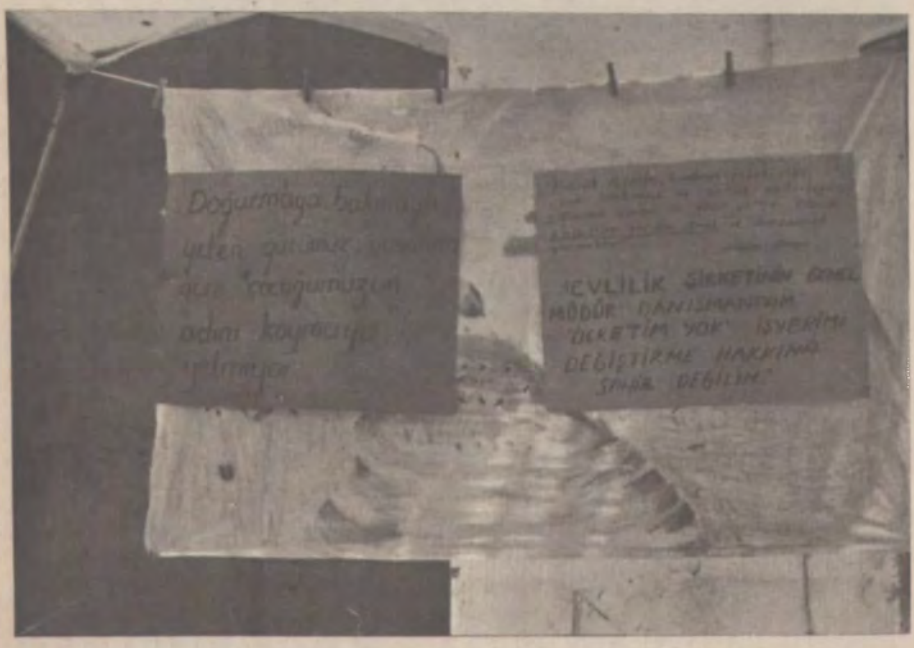

Kaktüs'ün Yedinci Sayısındaki Barış Tütün'ün Yazısı Üzerine

Tülin Tınaz

Seks objesi olarak algılanmaktan kurtulmak için, kılık kıyafetimize dikkat etmeliyiz'i feminist bir politika olarak önermek, ne kadar doğru?" diyor Barış Tütün.

Bilindiği gibi, cinsel edim tek başına inestetiktir, gerçekleştirilmeden önce mutlaka estetiksel, tinsel bir sürecin yaşanmasını gerektirir ki bu süreçte kokular, süsler vb. iletişimsel bir işlev görürler. ilkel toplumda - kadınıyla erkeğiyle- salt cinsellik bağlamında ortaya çıkan bu "kendini sunuş" biçimi çağdaş toplumda iletişimsel işlevi nedeniyle artık toplumsal bir nitelik kazanmıştır. Kadın olsun erkek olsun toplumsal kimliklerinden ayrı olarak cinsel kimlikleriyle karşı cinsi ararlarken dış görünüşlerine özen gösterirler. Bunda da yadırganacak bir yan yoktur. Ne var ki kadınlarda "dış görünüş" aracılığıyla "kendini farkettirme" çabası, bilim, sanat, politika vb. alanlardakine göre daha yoğundur. Kadınların dış görünüş olarak bir İDEAL'leri vardır ama tinsel ve düşünsel yaşamları için yoktur. Kendilerini

estetik anlamda algılayışları bile hep erkekler aracılığıyla olduğundan dış görünüşlerini bireysel özgünlük üstüne kuramazlar. Bu yüzden de "kılık kıyafet"leri, kendi varoluşlarının ayrılmaz bir parçası olacağı yerde, kendilerine yabancı, eğreti ve analık, fahişelik gibi belli bir erek adına kullanacakları değersiz nesneler durumuna gelir. (Barış Tütün'e bu noktada yanıt vermek istiyorum) Oysa kadınlar dantel çorap ya da blucin, ne isterlerse onu giysinler ama dış görünüşlerinin özdeki değerlerini destekleyen bir amacı olmalıdır. Eğer ben kadının toplumdaki ezilmişliğinden kurtulması için bilimde, sanatta, teknolojide varlık göstermek istiyorsam, zamanımı kuaförde mi yoksa kütüphanede mi geçireceğime, paramı ruja mı yoksa kitaba mı yatıracağıma kendim karar verebilmeliyim. Kırmızı'yı da ruj, "aylık başbelası" ya da herneyse, onun ötesinde, kuvant ve dalga kuramlarıyla da tanımlayabilmeliyim. İşte o zaman kimliğimi bulmamdaki cenin karmaşıklığı yerini etiyle kemiğiyle gerçek bir çocuğa bırakacaktır.

Kaktüs'ün 5. sayısında Hacer Ansal'ın yazısındaki "Biz feministler belirli ve çok özel bazı alanlarda statü ve güç kazanmak için değil, toplumun alanlarında ezilmişlikten kurtulmak için mücadele vermenin gereğine inanıyoruz." Buna çok katılıyorum. Onun içindir ki basındaki kimi yazıların biz feministlerce eleştirilmediğini görünce politikamızın kısırlığını kavrıyorum. Örnek mi istiyorsunuz?

Cumhuriyet gazetesi Bilim Teknik eki, 21 Temmuz 1989,

"Biyolojik temelleriyle İnsanlarda Akraba Evliliği Tabusu".

Cumhuriyet gazetesi Yunus Nadi Armağanı Öykü birincisi Ayfer Tunç:

"Kadın olayını hiç abartmıyorum. Kadın duyarlığı gibi bir duyarlığım yok."

Nokta dergisi:

"Orgazm önemli değil".

Kurultay Dersleri

Nalan Akdeniz / Sedef Öztürk

20-21 Mayıs 1989'da İstanbul'da toplanan 1. Kadın Kurultayına ilişkin değerlendirmelerimiz, feministler olarak aramızda, özellikle Bağımsız Kadın Hareketinin niteliği üzerine bir tartışma başlattı. Kurultaydan çıkardığımız derslere geçmeden önce, kurultayın hazırlanma süreci üzerine birkaç söz söylemek istiyoruz.

Herşeyden önce kurultay ilk elde feministlerin girişimiyle örgütlenmiş bir toplantı değildi. Ankara'dan (feminist olmayan) bir grup kadının böyle bir toplantı örgütlemekte olduğu haberi feministlere İstanbul İHD Kadın Komisyonu aracılığıyla ulaştı. Dolayısıyla bileşim, konu ve hedef açısından feministler kendilerinden farklı düşünen (ama bir kısmının ne kadar farklı olduğunu ancak süreç içinde öğrenebildiğimiz) kadınlarla bir arada kararlar almak durumundaydılar. Altı ay her hafta toplanılarak yaşanan bu süreçte, İHD şemsiyesi altında (ve onların tüzüğüyle bağlı) bir kurultay planından, özerk "Kadın Platformu"nun yürüttüğü bir bileşime geçildi. Çeşitli kadın grupları ve tek tek kadınlar bu toplantılarda birbirimizi tanıdık, tartıştık. Kaktüs olarak yürütme kurulunda yer almamızın temel amaçlarından biri buydu.

Kurultay'a neden katıldık?

Bağımsız Kadın Hareketi'nin (bu kavramın tanımlanması için bkz. s. 38 çerçeve yazısı) sadece feministlerden oluşan bir bütün değil de, feminist olmayan kadınların da bulunduğu bir bileşim olduğunu ve birlikte kadın politikası yapmayı öğrenmenin yollarını aramak gerektiğini düşünüyorduk. İkinci olarak, kadınlar konusunda söz üretilecek böyle bir platforma, daha programın oluşturulması aşamasında katılarak, feminist var olma biçimlerine ve sözümüze yer açılmasını sağlamak istiyorduk.

Kurultay afişindeki "tanışmak, tartışmak, konuşmak" sloganı beklentimizin en özet ifadesiydi. Belki feministler olarak biz kurultay gibi bir biçimi, ya da bu biçimiyle kurultayı (kürsülü, zaman sınırlamalı, çok konulu vb) tercih etmez, belli bir konu etrafında atölye çalışmalarını, daha derinlemesine tartışmaları "anti-feminist" olmayanlarla yapmayı yeğlerdik. Ama olasılıklar üzerine konuşmak anlamsız çünkü biz bu kurultaya bir noktasında yakalandık ve o noktadan itibaren var olmanın biçimlerini zorlamaya çalıştık.

Kuşkusuz şöyle bir soru sorulabilir: Anti-feminist oldukları "zaten belli" olan kadınlarla birlikte iş yapmakta neden ısrarlı oldunuz?

Öyle şeyler vardır ki, bunları illâ söze dökmek gerekmez, bilinir. Örneğin bu toplantılara katılan ve "Elbette feministler de olsun. Biz onlarla tartışmaya ve işbirliğine hazırız" diyen kadınların "aslında" böyle

düşünmediğini en azından sezgisel düzeyde bilmek zor değildi. Bu kadınlardan bazıları "kadınlar için örgütlenen bir gruptan olmayanlar kurultay yürütmesinde yer alamaz" kararı üzerine 2 günde kadın grubu kuruverdiler. Kuşkusuz komik olduğu kadar fırsatçı bir yaklaşımın örneğiydi bu. Ama biz bu kadınlara "Hayır, 2 günde grup olunmaz. Zaten biz sizin ne düşündüğünüzü de biliyoruz. Gülegüle (veya Elveda)" demedik, **çünkü bazı kadınları Bağımsız Kadın Hareketinde yer alamayacakları gerekçesiyle dışlamak için hareketin elinde kriter yoktu.** Bu konuda kriter olarak ne "kadın konusunda" belli bir süre çalışmış olmak (olumsuz örnek Sibel Özbudun ve benzerleri), ne de kendine feminist demek zorunluluğu öne sürelemezdi. Kurultay platformu birbirini tanıyan, oluşmuş bir kadın hareketinin platformu değil, bunun potansiyelini taşıyan ya da taşımayan grup ve kişilerin bulunduğu karma bir yapıydı.

Kurultayın ikinci gününde feministlerin ve onları destekleyen bazı sosyalist ve sosyalist olmayan kadınların kurultaydan çekilmesi konusuna gelince... O sırada kurultay salonunu terk etmek herkesi rahatlattıysa da, sonradan "ayrılmalı mıydık, kalmalı mıydık" sorusu birçok kadını meşgul etti. Kurultayla ilgili diğer yazılarda bu konuda farklı bakışların ipuçlarını bulabilirsiniz.

Kurultaydan çıkardığımız dersler

Bugün artık Kurultay hazırlığı sırasında başvuramadığımız ama 20-21 Mayıs'ta yaşananlarla **netleşen** bazı kriterlerimiz var: örneğin **antifeministlerle iş yapmamak** (yine de unutmayalım ki antifeministler bu yaklaşımlarını kurultay hazırlığı boyunca gizlediler), **erkeklerin kesinlikle toplantıya alınmamasını sağlamak** (feminist olmayan ama kurultaydan I. grup olarak çıkan kadınların birçoğunun kadın toplantılarında erkek varlığının anlamsızlığını anlaması ve erkeklerin toplantılardan dışlanmasının "erkek-düşmanlığı" değil, örgütlenmenin bir gerçeği olduğunu görmeleri ancak bazı olayları yaşadıktan sonra mümkün oldu); **tek konulu, kürsüsüz, katılımcı atölye çalışması yapmak** (bu düşünce kabul görmüş ve ilk günün programı atölyeler biçiminde örgütlenmişti; ne var ki bu tarza uyacak salon bulunamadı. Yine de, kürsüsüz, sadece atölye biçimli toplantı olsun diye ısrar etmemiş olmamız yanlıştı). vb...

Biz 6 ay süren toplantılarda çalışma tarzının feminist ilkelere uygun olmasına çalıştık: Hiyerarşik yapıların oluşmaması, herkesin söz hakkının eşit olması, toplantılara her isteyenin katılması ve dolayısıyla herhangi bir gruba dahil olmayan kadınların eşit inisyatif koyabilmesi, oylama değil oydaşma, yıkıcı eleştiri değil ikna vb. Ne var ki, birlikte iş yapmaya kalktığınız kişilerin bir kısmı böyle ilkelerle davranmadığında hareket olanaklarınız sınırlanıyor ve karşınızdakiler sizin "demokratlığınızdan" yararlanıp fırsatçılık yapabiliyorlar (Kurultay afişinin mor olmayıp mavide karar kılınması buna bir örnektir). Ama biz bu ilkeleri "demokrat" olduğumuz için değil, feminist olduğumuz ve başka türlü politika yapmayı reddettiğimiz için seçtik ve başkaları fırsatçılık yapacak diye terk etmek durumunda değiliz. Yine de bundan sonra bu konularda "uyanık" olmak zorunda olduğumuz da açık. II. grup kadınlarının gündeminin kadın politikası olmadığını biliyorduk; öyleyse kurultayın örgütlenme biçimleri

üzerinde daha önemle durmalıydık. Çünkü feminist olmayan biçimler, kürsüler vb. **gündemin kaymasını** kolaylaştırabildi (yarım gün sosyalizm ve işkence görenler-görmeyenler tartışması, kocaları içerde olduğu için kadın derneği kurmayı savunan kadınların söylevleri vb).

Sonuçta kurultayın iki grubun ayrışmasıyla bitmesi herkes açısından yararlı oldu. II. gruptaki kadınların aylardır içlerinde sakladıkları (çok stresli olmuştur herhalde) gerçek düşüncelerini çeşitli dergilerde okumak fırsatını bulduk. Feministleri burjuva sapkınlar, bizi destekleyenleri de zaten ne idükleri belli reformist, oportünist ve aklınıza gelen bütün "kahredici" sıfatlarla niteleediler; kadın hareketinin bayrağının kendi ellerinde kaldığını söylediler (O bayrakla ne yapacakları merak konusu).

I. Grubun Kurultay kitabını II. grupla birlikte çıkarmama kararı da bu sürecin sonunda çıktı. **Kaktüs**'ün de içinde yer aldığı I. grup kadınları 25 Haziran'dan bu yana düzenli biçimde bir araya gelerek birlikte iş yapma ve çeşitli tartışmaları başlatma fırsatı buldular.

Bizce Kurultayın en anlamlı sonucu da buydu.

Bağımsız Kadın Hareketi'nde Feministlerin Konumu Ne Olabilir?

Bağımsız Kadın Hareketi sadece feminist kadınlardan oluşmayacak demiştik. Bizce bu hareket, kadınların ezilmişliğini sınıf bakış açısıyla değil, **kadının bir cins olarak ezilmesi temelinde sorgulayan** tüm kadınlar ve kadın gruplarının oluşturduğu bir bileşke olacak.

Bu gruplar çok çeşitli sorgulama biçimleri ve hedeflerle yola çıkmış olabilirler (Yasalarda ayrımcılığı inceleyen gruplardan, belli meslek dallarında örgütlenenlere, dergi ve dernek çevrelerinde genel hedeflerle bir araya gelenlerden, bilinç yükseltme grubu kurmak isteyenlere kadar). Bu biçim ve hedeflerin anlamı çeşitli grupların birbirini yargılamaları için kıstas olmaktan çok, kadın hareketinin politik sürekliliğini sağlayacak farklı saçayaklarını oluşturmaları açısından önemli. Bu noktada **feminist politikanın sürekliliği ve feministlerin kendilerini Bağımsız Kadın Hareketi içinde nereye yerleştirdikleri konusu önem kazanıyor.**

Feminist söz ve politika tek tek feministlerin kimlikleri ile tanımlı statik kavramlar değil. Hepimiz farklı süreçler içinde feminist olduk. Ezilmişliğini sorgulamaya başlayan her kadın da benzer ya da farklı süreçlerle feminist olacaktır. Bizim yargılama kıstasımız onların ne zaman ve nasıl feminist oldukları değil, böyle bir sorgulamayı gündemlerine alıp almadıkları ve yaptıkları politikalar olmalıdır. Böyle bakılınca, feministler Bağımsız Kadın Hareketi içinde ancak feminist sözü, politikayı, kavramları vb. yerleştirdikleri ölçüde bir "öncülük"e sahip olabilirler.

Eğer feminist sözün ve kavramların yaygınlaşması demek cinsiyetçi sistemle uzlaşmaz mücadelenin hep gündemde kalması demek ise, feminist politika bunu hep gündeminde tutmaya aday bir politika olarak Bağımsız Kadın Hareketinin de başını çekmeye adaydır.

Sonuç yerine

Kurultay seyimsizliklerine ve yıpratıcı olmasına rağmen olumlu sonuçlar doğurdu. Bazı kadınlar birbirlerine ulaştılar. 25 Haziran Yıldız Parkı toplantısı, Temmuzdan başlayarak Dikili, Avanos, Salacak festivallerinde ortak kadın standı açılması, bilinç yükseltme ve tartışma grupları oluşturulması ilerlye dönük bir işbirliğinin ilk adımlarını oluşturuyor.

Bağımsız Kadın Hareketi ve Kadın Kurtuluş Hareketi ile ne demek istediğimizi kısaca açmakta yarar var. Bağımsız Kadın Hareketi derken Türkiye'de, belli bir anda varolan, farklı alanlarda, farklı varoluş ve örgütlenme biçimleriyle çalışmalar yürüten, kadının cins olarak ezilmesi temelinde bağımsız örgütlenme ve söz üretmekten yana bütün dağınık kadın gruplarının, merkezi bir örgüt çatısı altında toplanmayan bütününden söz ediyoruz. Açıktır ki böyle bir bütün ancak tanımlama düzeyinde vardır. (Kapısında Bağımsız Kadın Hareketi yazan bir dernek düşünülemez. İçindeki grup ve kişilerin her an değişebileceği, birbirini bağlamadığı bir oluşum da başka türlü olamazdı zaten. Yine de bize birçok konuda tahlil yapma, ayrımları koyma (örneğin sosyalizm için kadın örgütleyenlerden veya yardım derneklerinden ayrılığımız gibi) kolaylığını veren bir tahlil kavramı olduğu için kullanmakta yarar var.

Kadın Kurtuluş Hareketi ise bizce feministlerin kadının ezilmişliğinin tahlili, kavramları, mücadele biçimleri (feminist politika) çerçevesinde,

- topluma, tarihe ve erkeklere müdahale etmek ve
- tüm dünyada 150 yıllık bir geçmişe sahip feminist mücadelenin tarihine ve sözüne sahip çıkarak,
- kadınlarla dayanışmak ve örgütlenmek üzere,
- dahası tüm bunları birbirlyle bağlantılı bir ideolojik bütün oluşturma çabasıyla (feminist teori)
- kadın ve erkek kimliklerinin feministçe dönüştüğü bir dünya kurma hedefiyle

bir araya geldikleri politik bir harekettir. (Ayrıca Kadın Kurtuluş Hareketi ve Perspektifleri için Nesrin Turanın Kaktüs Sayı 7'de yayımladığımız Kurultay Tebliğine bakınız).

Feministlere Açık Mektup

Gülnur Savran

Kadın Kurultay'ı üzerine yapılan değerlendirmelerin çoğunda Kurultay'ın bir saflaşma, bir yol ayrımı ile sonuçlandığı dile getirildi. Buna ben de katılıyorum. Ama bu yol ayrımının kimler arasında olduğuna gelince iş biraz karışıyor. Kimileri bunun "burjuva ideolojisi savunucuları" ile "sınıf mücadelecisi devrimciler" arasındaki ayrımın netleşmesi olduğu kanısındalar. Kurultayları hayırlı olsun! Onlara söyleyecek daha fazla sözüm yok. Benim açımdan asıl önemli soru şu: Bu netleşme/saflaşma, feminist kadınlarla sosyalist kadınlar arasında mı oldu? Yoksa, gerçekten bağımsız bir kadın hareketinden yana olanlarla kadınların kurtuluş mücadelesini sınıf mücadelesine bağımlı kılmak isteyenler arasında mı? Bence ikincisi; yani saflaşmada, feminist kadınların yanında azımsanmayacak sayıda sosyalist kadın var. Ve bence, biz, gerçekten bağımsız bir kadın hareketinden yana olan kadınlar, yaşadığımız bütün tatsızlıklara karşın, bu Kurultay'dan güçlenerek çıktık.

Kadın hareketinin bağımsızlığını kadınların kurtuluş mücadelesinin vazgeçilmez bir koşulu olarak gören kadınların arasında, kendilerini feminist olarak tanımlayanlar da var, -henüz- böyle tanımlamayanlar da. O zaman, feministler olarak bizim bu kadınlara nasıl baktığımızı açıkça ortaya koymamız gerekiyor.

Kadın hareketinin gerçek anlamda bağımsızlığını savunan ve bu Kurultay'daki feminizm düşmanlığına tepkilerini açıkça ifade etmiş olan kadınlar arasında, feminist kadınlar/feminist olmayan kadınlar ayırımının **durağan, kemikleşmiş** bir ayrım olmadığı bence Kurultay sonrasında ortaya çıktı. Aslında açıklamaya gerek yok ama yine de belli olmaz, hemen ekleyeyim: Bununla kesinlikle bu ayrımın **önemsiz** olduğunu kast etmiyorum; sadece feminist olmanın zümre ya da kast ayrıcalığı türünden birşey olmadığını vurgulamak istiyorum: Feminist doğulmaz, feminist olunur. Ayrıca, feminist kadınlar topluluğuna mason locasına girer gibi, özel bir inisiyasyon töreniyle girilmez; süreç içinde feministleşilir.

Durup dururken neden bunları yazma gereğini duydum? İki nedenle. Birincisi şu: Kurultay hazırlıkları sırasında ve Kurultay'da, özellikle **Kaktüs**'ün feminist olmayan kadınlara karşı tavrı "demokratizm" olarak nitelendirilebilecek bir tavırdı. Kurultay sadece feministlerin düzenlediği bir platform olmadığı için orada feminist ilkeleri ve biçimleri dayatmamaya özen gösterdik. Oysa, kitlelere nutuk atmayı engeleyecek türden atölye, küçük grup çalışması biçiminin ne olursa olsun sağlanmasına çalışmalıydık;(*) salona erkek alınmaması konusunda ısrarlı davranmalıydık vb. Kısacası, feminist biçimlerde ve ilkelerde daha çok diretmeliydik. Bu biçimler ve ilkeler boşuna değil; bunlar aynı zamanda kadın mücadelesinin kendi alanında yürütülmesinin güvenceleri. Bu kadar "liberal" davranmakla feminist olmayan kadınlara saygısızlık etmemek

adına, kadın mücadelesinin kendisini sabote edecek yöntemlere izin vermiş olduk. Oysa yapmamız gereken, feminist biçimlerin ve ilkelerin en azından temel olanlarının gerekliliğini savunmaktı, Belki kendilerine feminist demeyen kadınların bir bölümünü daha o noktada ikna edebilirdik; ama ne olursa olsun bunu denemeliydik. Ne var ki, bunu yapmak için, herşeyden önce, bu kadınların feministleşebileceği perspektifine sahip olmamız gerekirdi. Yani bu kadınlara güvenmemiz. Bana kalırsa, bu kadınlara karşı önyargılı davrandık: Kendilerine feminist demedikleri, bizimle aynı zümreye ait olduklarını açıkça beyan etmedikleri sürece, bu biçim ve ilkeleri benimseyemeyeceklerini varsaydık. Kurultay sonrası gelişmeler bu varsayımımızın yanlış olduğunu gösterdi.

Artık, bundan sonra, feminizmin ilkelerinin bağımsız kadın hareketi içinde en uygun politika yapma biçimleri olduğunu savunma güvenini duymalıyız diye düşünüyorum. Bu güveni hem kendimize, hem de kendilerini şimdilik feminist olarak adlandırmayan kadınlara duymalıyız.

İkinci nokta feminizmin sürekliliğiyle ilgili: Dün kendilerine feminist demeyen kadınlar bugün diyebiliyorlar, ya da en azından feminizmin ilkelerini ve biçimlerini benimseyebiliyorlar. Böyle olunca, bana şu da açık gibi geliyor: Feminizmin sürekliliği ve massedilmeme güvencesi Türkiye'deki ilk on feminist kadının çevresinde gelişmesinden geçmiyor. Feminizmin güvencesi kişiler değil, ilkeler ve biçimler. İlk (ya da ilk iki) feminist odak tek feminist odak olmaktan çıkıyorsa, ya da bunun yolu açılıyorsa, buna olsa olsa sevinmemiz gerekir. Şayet bilinç yükseltme grupları, erkeklere kapalı bir hareket anlayışı, hiyerarşik olmayan katılımcı küçük grup çalışmaları yaygınlaşıyorsa; şayet kadın mücadelesinin erkek egemenliğine, cinsiyetçiliğe karşı mücadele demek olduğu düşüncesi daha çok kadın tarafından benimseniyorsa, feminizm zaten süreklilik kazanıyor, bağımsız kadın hareketine giderek damgasını vuruyor demektir.

Biliyorum, çoğunuz bu yazdıklarımı aşırı iyimser bulacaksınız. Olsun. Yeni mevsime girerken bir de iyimser ses çıksın istedim. Hepinize sevgiler.

Kurtuluşumuz İçin Dayanışmaya

(*) I. Grupta yeralan ve kendilerini feminist olarak tanımlayan kadınlar da bu çalışma biçimlerinin sağlanmasından yanaydılar. Yani, sorun pratik zorluklara boyun eğmeyip. buna uygun koşulları **ne olursa olsun** yaratmaya çalışmaktı.

Kadın Kurultayı Üzerine

Fadime Gök

Amacı kadınların kadın olmaktan doğan sorunlarını tartışmak olarak ilan edilen Kurultay'a feminist bir Kurultay olmadığını bilerek katıldım. Toplatının hazırlık aşamasında aktif olan sosyalist feminist ve diğer gruplar kadın perspektifini gündemin önemli bir ekseni haline getirmişlerdi. Bu bağlamda ailenin sorgulanması, kadın cinselliği, kadınlara yöneltilen şiddet gibi alanlarda bütün kadınların paylaşabilecekleri konular ele alınmaktaydı. Kadınlar bu tür ve başka çeşitli konularda fikirlerini, ürünlerini, yaşadıklarını ve gözlemlerini dile getirecekler, deneyimlerini paylaşma imkanı bulacaklardı. Böylece kendi gücümüze güven için önemli bir forum yaratılabilecekti. Kurultay'ın sloganı "Yarın Değil Şimdi" kadın olmaktan doğan sorunlarımızı erteleyemiyeceğimizi dile getiriyordu. Farklı yaklaşımlardan kadınlar bir araya gelebilir, farklı fakat eşit bireyler olarak kadın dayanışmasını yaratabilirlerdi. Bu amacın gerçekleştirilebildiği söylenemez.

Kurultay'ı değerlendirmeye giriştiğimde hala bir tür burukluk hissediyor ve Kurultay'ın ana amacından saptırıldığını düşünüyorum.Ana neden, böylesi büyük çapta bir toplantının düzenlenmesinin güçlüklerinden daha çok, kadın politikasının nasıl yapılacağının ilkelerinin berraklaştırılmamış olmasından kaynaklanıyor sanıyorum.Şüphesiz burada feminist kültürün Türkiye'de yaygınlaştırılamamış olmasının da payı büyük. Kurultay'ın bu tür kitlesel bir ortamda söz konusu kültürün tanıtılmasına potansiyel katkısı olabileceğini ummaktaydım. Bu ancak çok sınırlı bir biçimde gerçekleştirilebildi. Çünkü, Kurultay'a ağırlıklarını koymak isteyen grupların çoğu bu tür bir amaca uygun bir forum yaratmak niyetinde değillerdi. Kendi adıma 19 Mayıs sabahı Anıl Düğün Salonu'na gittiğimde bir hayli şaşırdım. Atölye çalışması için 10 dakikalık bir çerçeve konuşma hazırlamışken, 5 dakikalik nutuk atmak durumunda kalmıştım. Kurultay'ın şekli değişmiş ve bu konuşmacılara iletilememişti. Forumun, klasik ve formel kongre düzeninde yürütülmesi, tüm olayın acelecilikle okunan bildiriler dizisine (özellikle R. İsvan'ın mutfak saatini kadınların konuşmalarının bittiğinin işareti olarak kullanmasının ironikliğini belirtmeden geçemeyeceğim), slogan yarışlarının yapıldığı garip bir rekabet alanına dönüşmesine neden oldu. Tartışma oturumlarının hali daha da dramatikti. Yelda'nın konuşmalarında olduğu gibi bütün kadınları birleştiren, bedenimize, emeğimize, kimliğimize elkonuşun çeşitli şekillerini sergileyen tanıklıklar, hemşirelik ve ev kadınlığı deneyimlerinin aktarılışı ve çok ilgi toplaması umut vericiydi; ama belirleyici ve birleştirici olamadı. Halbuki oturumlar konulara göre düzenlenseydi ve katılma

ilkeleri çok daha berrak olsaydı kadın söylemi öne çıkabilirdi sanıyorum. Bu denli geniş katılımlı bir toplantının kadın politikası yapmayı ciddiye alan bizler için önemi açıktı. Kadın sorunları üzerine düşünen ve bir çözüm öneren çeşitli ve değişik grupların sosyalistlerin ve feministlerin dayanışması gerçekleştirilebilirdi.

Kurultay'ın değişik sosyalist gruplara bağlı kadınlar tarafından gövde gösterisi için kullanılışından da çok etkilendim, zaman zaman öfkelendim. Hemşirelik deneyimlerini doktor ve yöneticilerin çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu hastahanelerde yaşananları anlatan konuşmacının, çözümü sadece kapitalizm sosyalizm çelişkisinin altedilmesine indirgeyişi, Eğit-Der temsilcisinin konuşmasında bir kez bile kadın sözcüğünün kullanılmayışı söz konusu yarışın somutlandığı anlardı. Geçtiğimiz kış Ankara'da toplanan Eğit-Der Genel Kurulu'nda kadınlar parmakla gösterilecek kadar azınlıktaydı. Oysa öğretmenlik mesleğinde kadınların ağırlıklı temsili hatırlanacak olursa örgütlenirken kadın konusuna gösterilen duyarlılığın düzeyi ortaya çıkar. Tartışma oturumlarının böyle klişe ve öfkeli söylemlerle doldurulusu toplantının düzenlenme aşamasında önlenebilirdi.

Sonuç olarak kadın politikası yapmanın Türkiye şartlarında feministler için hiç de kolay olmadığını bir kere daha yaşadık. Bu politikayı ciddiye almanın bir gereği olarak Kurultay'dan yaşadığımız şekilde çekilmeye taraftar olmadım. Özellikle Kurultay Düzenleme Komitesi'ndeki sosyalist feminist arkaşlarımızın kadın perspektifini yaygınlaştırmak için onca çalışmalarına haksızlık ettiğimizi sanıyorum.

Kurultayın Ardından

Özden Bilber

Kadınların kadın olmaktan doğan sorunlarını tartışmak, başka başka kadınlarla tanışmak ve sesimizi yükseltmek amacıyla bir kurultay oluşturmak.

Amaç bu olunca umutlanmamak mümkün değil. Ama insan Türkiye'de feminist politika yapmayı göze aldığında ilk öğreneceği şeylerden biri de fazla umutlanmamak veya duygularını, heyecanını gem altına almak oluyor. Buna rağmen 19 Mayıs sabahı Beşiktaş'a doğru yol alırken, günün nasıl geçeceğine dair soru işaretleri beynimi kemirdiği halde, yinede yüreğim kıpır kıpırdı.

Ve kadınlar -daha doğrusu çoğunlukla kadınlar- gelmeye başladılar. Tanıdık yüzlerin yanı sıra, hiç tanımadık kadınların büyük gruplar halinde, üstelik Türkiyenin dört bir yanından geldiklerini görünce heyecanım ve kuşkularım aynı oranda arttı. Kuşkulanıyordum çünkü böylesine büyük bir işin altından kalkabiiecekmiydik? Kadınlar geliyordu; çünkü tartışmak ve tanışmak istiyorlardı. İçlerinde belli bir politik safta olanlar elbette vardı. Ama beni gerçekten ilgilendiren ve umutlandıran yalnızca kadın oldukları için gelen, tanışmak ve tartışmak arzusu içinde olan kadınlardı. Birlikte geçireceğimiz iki gün boyunca kafalarındaki sorulara cevap bulmaya çalışacaklar veya o sorulara yeni sorular eklenecek, ama sonuçta 2. günün sonunda kendi hayatlarına başka türleri bakmaya başlayacaklardı. Kurultayın amaçlarından biri de bu değilmiydi? Tanışmak ve sesimizi yükseltmek.

İlk ses açılış konuşmasında yükseldi. Ama çatlak bir ses. Reha Hanım'ın tamamiyle kendi inisiyatifiyle yaptığı konuşmayı -kurultayı bağlar nitelikte olmamasına rağmen- pek çok kişi kurultayın açılış konuşması gibi dinledi. Ve Reha Hanım konuşmasının bir bölümünde kurultayın Atatürk'ün Samsun'a çıktığı bu mutlu güne rastlamasının ne güzel bir tesadüf olduğunu söyleyiverdi. CHP kadınlar kolu toplantısı da herhalde böyle açılırdı.

Daha sonra tebliğlerin okunması ve tartışılmasına sıra geldiğinde salonu dolduran kimi kadınların ve kadın kurultayını 'izlemek' üzere gelmiş erkeklerin neredeyse tümünün, tebliğlerde genel olarak hakim olan feminist bakış açısını pek de beğenmedikleri ortaya çıktı. Türkiye solunda genel olarak hakim olan, başka görüşlerin varlığına tahamülsüzlük, Kadın Kurultayında, kadın bakış açısına tahammülsüzlük olarak kendini gösterdi. Hatta kurultayı 'ele geçirme' niyetleri ne yazık ki kadın sorunlarının tartışılacağı, kadını ezen cinsiyetçi kurumların kadın gözüyle eleştirilip, kur-

tuluş perspektiflerinin ipuçlarının yakalanacağı bu kurultaya hakim olmaya başlamıştı. Filiz'in Nazım Hikmet'i eleştiren tebliği her nedense bu sözü geçen şahıslara pek dokundu. Nazım Hikmet bir tabuydu dokunulmamalıydı, eleştirilmemeliydi.

Böyle başlayan süreç kurultayın devamında daha da dayanılmaz bir hal almıştı. Örneğin kadına yönelik şiddet ve dayağı küçümseyip, hapishanelerdeki şiddeti gündeme getirmeye çabalamak açıkcası kurultayın gerçek amacına ulaşmasını engellemekten başka bir anlam taşıyamazdı.

Son olarak Nesrin tebliğ süresi içinde feministlerin ortak mesajını okurken, divan başkanlığı görevini başka bir görevle karıştıran Jülide Gülizar'ın saldırgan tavrı bardağı taşıran son damla oldu. Kadın sorunlarını artık bu kurultayda tartışma zemininin ortadan kalktığı gerekçesiyle kurultayı terkettik.

Yukarıdaki süreç ayrılmaya doğru adım adım yaklaştırmıştı bizi hiç kuşkusuz. Doğrusunu söylemek gerekirse, kurultayın daha ilk günü çekip gitme duygusu içime çöreklenmişti. Ancak ne olursa olsun, sonuna kadar sözümüzü söyleyebilmek, sonuna kadar kadın sorunlarını tartışma platformuna insanları çekmek için mücadele etmek duygusu ağır basmıştı. Ya da bu nedenle ayrılma konusunda hâlâ tereddütler taşıyorum. Biz çekip giderken geride halen oraya, yalnızca kadın oldukları için gelen kadınlar beni düşündürüyor. Düşündürmekten de öte o kadınların sorumluluğunu hâlâ hissediyorum.

Ayrılma konusundaki haklılığımız benim veya bizler için ikna edici idi. Ama ya o kadınlar için? O kargaşa içerisinde bunu bile tam olarak açıklayamadığımızı düşünüyorum. Nitekim çıkarken önüme çıkan bir iki kadının neden gidiyorsunuz diye sorması da bu düşüncemi pekiştiriyor.

Nasıl olsaydı da kurultay böyle bitmeseydi sorusunun cevabını bulmaya çalıştım. Atölyeler tarzı örgütlenme ve kurultaya erkek alınmaması salonda doğan sorunu pratik olarak halletmenin veya önüne geçmenin bir yolu olabilirdi. Ancak sorun bu kadar teknik daha doğrusu basit değil. Sorun kadın hareketinin çok sesliliği ilkesine sahip çıkarak, farklı seslere tahammül edebilmek sanıyorum.

Kısacası Kurultay'dan gürül gürül bir Kadın Hareketinin çıkmasını beklemiyordum, ama bırakıp gideceğimizi de hiç ummuyordum.

Kadınların Kurultayı (!)

Asiye Müjgan, Fatma Mefkure, Nalan Çağlar

Kurultayın hemen sonrasında kurultay öncesi hazırlık süreci ve kukultay üzerine çok sözümüz olduğunu düşünüyorduk. Zaman süzgeci çoğunu götürdü.

Kurultayın başlangıcında, kurultayı kimlerle birlikte organize etmek gerekir sorusunun yanıtından başlayan uyumsuzluk, kurultayın sonucunu göstericiydi. kurultayı niçin istiyoruz, ne bekliyoruz sorusunun yanıtında aynılaşamadık. Ve belirleyici olan kurultayın mutlaka yapılması, ayrışmaların kurultayın yapılmasının önüne geçmemesi oldu. İyi gibi görünen bu yaklaşım, sonrasını düşünürsek, "bile bile lades"di.

Bu aynılaşamama kendini net olarak tüm süreçte gösterdi. Hangi kadınlarla organize edelim,birlikte kotaralım, "Papatyalar niye gelmesin"den, Sibel Özbudun'un "İslam radikalizmini benimseyen kadınlar kendilerini samimi olarak sorguluyorlar, onları da çağıralım"a kadar genişletti bizi. Niye? Çünkü bizim vardığımız ortaklığın (aynı masa başında bulunmak, kurultayın toplanmasını istemek) tanımı net değildi. Belirsiz, şekilsizdi. Kurultayı gerçekleştirememe telaşı ile sarmak zorunda olduğumuz ortaklıklar diye varolmamızdı.

Kurultay hazırlık süresinde ve kurultayda tartışıp, tanışacaktık, verimli bir süreç yaşayacaktık. Önemli olan böyle bir geniş yelpazenin birbirine kendini anlatması, aynılık ve ayrılıkların böylece birlikte olabilirliğin zeminini kavramaktı. Bunun olanakları var mıydı?

Düşünsel olarak vardı diyelim. Ama Stella'nın, "Düne kadar benimle ya da şu masadaki bir başkaları ile hiç bir şekilde birlikte olmayacaklarını söyleyenler, bugün ben görüşümü değiştirmediğime göre, benimle ne üzerinden birlikte olmak istemektedirler? Bugün benimle birlikte olmalarını sağlayan değişimi ifade etsinler" istemine, "bunları kurultayda tartışacağız" örtüsünü örtebilen bir çoğunluk iki günde acaba neler üretebilir? Neler yakalar?

"Kurultay anlamlı, orada herkes özgürce kendini ifade edecek, bunları tartışmak çok önemli değil'lerle girilen bir kurultay sürecinden sonra, kurultayda yaşananlar sürpriz sayılabilir mi?

O daracık bir araya gelişte, ayrılık olmasın diye düştüğümüz şekilsizlik, o kocaman kalabalığımızda kendini nasıl gösterir? Şekilsizlik, herkesin kendi şeklini verme çabası ve sadece kendi varmış gibi davranmasını, hesapsız hesap sormalar vb. olarak gösterir.

Bütün kadınlar tebliğ verebilir denmesine karşın, feministlerin tebliğlerine tahammülsüzlük olarak gösterir. Birileri çıkıp ben anti-feminis-

tim ve sizinle olmak istemiyorum, sizi dinlemek istemiyorumu söyleme olanağına sahipken, hem kurultayı bazı feministlerle düzenleyip, bildirge hakkını herkese açık tutup, hem de feministler konuşurken o kadar 'celallendi'? Feminizmi hiç tanımıyorlardı ve kürsüden feminizm konuşunca birden galeyana geldiler herhalde! İndirgemeci sosyalistler sadece feministlere celallenmediler, ya da sadece feminist bulduklarına kızmadılar, kendi dışlarındaki slogan ötesi söz söyleyen her konuşmacı kadına (aralarında sosyalist kadınlar da vardı, da öfkelendiler. Ve ne büyük talihsizlik ki bunları sosyalizm adına yaptılar. Ve biz sosyalist kadınlar, bu maledilmişlikten ötürü rahatsızlık duyduk.

Sosyalizmi özümseyememiş, cinsiyetçi sözünü cinsiyetçi Jargon diye reddedip taraf olamayan, demokrasi anlayışlarının sınırları Reha İsvan'ın soğan, mutfak saati ile başlayan, söz kesen, tartıştırmayan, yuhlayan, konuşmacıların kağıtlarını yırtarak süren, yasakçılık yapan, bir travestinin konuşmasına bırakın saygı, sevgi ve ilgiyi tahammül bile gösteremeyen kafa sosyalist olamaz.

Ayşe alkışlanmaz, travesti -hele de fahişe ise- asla sosyalistlerin var olduğu bir platformda konuşturulmaz, "özel mülkiyetin kollektifleştirilmesi kadın kurtuluşunun sadece önünü açar" alkışlanmaz, "Fazla söze gerek yok, kadınları sosyalizm kurtaracak" alkışlanır, Reha İsvan'ın 19 Mayıs bağlantılı konuşması alkışlanır, kadın kurultayı işkence sempozyumuna evrilir, alkışlar doruk noktasındadır.

Ölçüleri böyle bir kalabalığa, sadece ekonomist ve indirgemeci sosyalist demeye bile dilimiz varmıyor. Dinlemeye, tartışmaya, anlamaya değil, söyleyecek sözü olmayanların tepkiselliğini göstermeye gelmiş bir kalabalığa bir de teknik sorunlar eklenince (atelye çalışması yapılamaması, 3-5 dakikalık süreler) tartışamadık.

Sonucunu göre göre yaşadığımız bir süreçti bu. Belirsizlik, tanımsızlık sonucu oluşan bir kaos ve bu kaostan niyetleri ve buna yönelik hazırlıkları farklı olanlar için bin "galibiyet". Ve birileri bu "galibiyetin" altını, feministleri hiçe sayarak ve onlara karşı bu alanda var olduklarını kanıtladıkları biçiminde dolduruyorlarsa -ki öyle- çok yazık.

Kimin neyi ne kadar doğru söylediğinin ölçütü kurultaya "damga vurmak"la olmaz.

Kurultay sonucunu önceden kestirmemize rağmen, organizasyonda yer almadan tebliğ vererek, olabilecek tartışmalara katılmak istedik. Ama yasakçılığın, anti-demokratikliğin bize soluk aldırmaz olduğu noktada, kurultayı terkederken o ana kadar kalmış olmanın pişmanlığını da yoğun olarak yaşadık.

Sonuçları itibarıyla, kurultaya girerken bildiklerimiz ötesinde bir şeyleri tartışamadık. Söylemini bilmediklerimiz de üst başlık dışında bir şey söylemediler. (zaten 5 dakika içinde ne söylemek ne de tartışmak olanaklıydı) Yani yakınlar yine yakın, uzaklar yine uzak ayrıldık. Yanlış anlaşılmasın, birlik beklemiyorduk. Ama bu uzaklık ve yakınlıkları biraz daha iyi kavrayabilmemiz söz konusu olabilirdi. Bildiğimizi bir kez daha bildik. Biraz sıfıra sıfır gibi.

Zaten biraz tanışan, ortak iş üreten kadınların bu bir araya gelmişliklerini çok daha ciddiye almaları gerektiği gibi bir ders düştü bizim payımıza.

Kurultaydan bir saflaşma çıktığını düşünmüyoruz. Çünkü 1. görüş, baştan kendilerinin ifadesini bulamayanlardan, kurultayı yaşarken terkedenlerden, terkedip yürütmede kalanlardan ve hiç terketmeyenlerden oluşuyor.

Yani yine, belirsizliklerimize ciddiyetle yaklaşmadığımız noktada, bu konuda ısrarlı olmadığımız noktada yanyana gelmiş olmanın sağladığı konumu yitirebiliriz. Bugün bunu söylemezsek, yarın "sürpriz"in acısını yaşamamız kaçınılmaz olur. Ayrılık ve aynılıklarımızı saptamadan birlikte olmamızın olanaksız olduğunu asla unutmamak bizi yapay birliklerin hüsranlarından koruyacağı gibi gerçekten olabileceğimiz her durumda yan yana gelmemizin biricik yolunu açacaktır.

Kadın Özgürlüğü Hareketi ve Birinci Kadın Kurultayı

Türkan Yazıcılar
(İHD İzmir Şubesi Kadın Komisyonu)

Türkiye'de yeni bir özgürlük hareketi önümüzdeki dönemde daha da yaygınlaşıp gelişerek kendisini gösterecektir. Bağımlı kapitalist, ataerkil geleneklerin güçlü olduğu, toplumun yarısını oluşturan kadınların ağır bir sömürü ve baskı altında tutulduğu ülkemizde de uygar, çağdaş, barışçı bir kadın hareketi diğer demokratik güçlerin yanında kendisini göstermeye başlamaktadır. Bağnaz, şeriatçı, gerici ve militarist güçlerin bastırmaya çalıştıkları, kurulu bir düzenin temelini sarsabilecek bir kadın hareketi, hiç bir biçimde "burjuvazinin aldatmacası" değildir.

Barış, demokrasi, sosyalizm temasını işleyenler bile çoğu kez cinslere dayanan bölünmenin, cinsel baskı ve ezilmenin gerçek boyutlarını küçümserler. Her şey emek sermaye çatışmasına eşitlenir. Oysa bugünün dünyasında kadınların savaşa savaşa kabul ettirdikleri bir gerçek var: Kadınların özgürlüğü sorunu, kendine özgü içeriği olan öznel bir sorundur. Kadınların ezilmişliğinin ekonomik ve toplumsal köklerini kapitalizm öncesi toplumlarda bulabiliriz ama kapitalizmin ortadan kalkması kendiliğinden kadınların özgürlüğüne yol açmaz. Çünkü her sınıfın toplumsal bilincinde, tutum ve davranışlarında binlerce yıllık erkek egemenliğinin izleri bulunur. Güncel istemler öne süren, cinsler arası ayrımcılığa karşı savaşım veren kadınlara, "durun, sorunlarınızı devrimle çözeceğiz." demenin hiç bir anlamı yoktur. Bugün, beklemesi olanaksız yüzlerce istemi gerçekleştirmek olanağına sahibiz. Yeter ki kendi örgütlenme sorunumuzu çözebilelim, toplumsal bilincimizi geliştirebilelim ve kitlesel bir kadın özgürlüğü hareketi yaratabilelim!

Gerçek bir demokratikleşme programı kadın özgürlüğü hareketinin istemlerine yer vermeli, bu istemleri hiç ikirciklenmeden benimsemelidir. Bunda sosyalist hareketin zararına hiç bir şey olamaz. Kadın özgürlüğü sorunu da, işçi sınıfı ve emekçilerin kurtuluşunun genel sorunu da kendi genelliğine ve öznelliğine sahip sorunlardır. Kesişme noktaları, karşılıklı etki alanları bulunur. İçinde kadın emekçiler bulunsa da işçi ve emekçi yığınlarının sermayeden ve sömürüden kurtuluşları sınıf savaşımının bir sonucudur ve burada sınıf savaşımının dinamiği belirleyicidir. Kadınların erkeklerle eşitlik istemi ve kadın özgürlüğü sorununda ezilen cinsiyet olarak kadınların savaşımının dinamiği belirleyicidir.

Ezilen sınıflar olduğu gibi, egemen bir cinsiyetin altında ezilen,

sömürülen bir cinsiyet de vardır. Bunu kabul etmek yetmez, kadınların özerk bir biçimde örgütlenme haklarını da savunmak gerekir. Aksi bir düşünce, kadınların mutlaka erkeklere bağımlı oldukları gibi ataerkil zihniyet kalıntısı anımsatıyor. Kadın özgürlüğü hareketi, kendi öznel sorunlarını, istemlerini dile getirecek kadar özerk olmak zorundadır. Bu hareket, farklı sınıflardan, toplumsal tabakalardan kadınların, kadın olmaktan kaynaklanan ezilmişlikleri temelinde oluşacağından tüm kadınları tek bir çatıda birleştirmek olanaksızdır. Özereklik, örgütsel hiyerarşilerin dışında olmak, doğrudan demokrasiye bağlı olmak ve liderlik kültlerinden uzaklaşmak anlamına gelir. Doğrudan demokrasinin temelinde yaratılacak çeşitli Kadın örgütlenmeleri ve guruplarının koordinasyonu bizi eylemde birliğe götürecektir. Bağımsız kadın hareketi, kadınların gerçek özgürlüğünün ve sosyalist demokrasinin bir güvencesi ve gereği olarak sosyalist toplumda da varlığını sürdürmelidir.

Kadın özgürlüğü hareketi, kendisine en yakın bildiği dostları içerisinden de saldırıya uğramakta, pek çok engelle karşılaşmaktadır. Bu engeller bir kısmı politik hareketler içerisinde cinsiyet rolünü küçümseyen kadınların koyduğu engellerdir. Bu tip insanlar, kadın özgürlüğü hareketinin en amansız düşmanları olarak ortaya çıkıyorlar, böylece kendilerini erkekler arasında kabul edilebilir bir yere koyuyorlar. Oysa politik hareketlerde kadın özgürlüğünü ortaya koyan kadınlar küçümsenip aşağılanıyor, zaten çok az sayıda kadının bulunduğu bu hareketlerde neredeyse mutlak bir yalnızlığa itiliyorlar. Görüldüğü gibi hem politik hem de güncel yaşamın her alanında düşman bir çevreyle kuşatılan kadın özgürlüğü hareketi, önce kendi gücüne ve varlığına dayanabilecek bir sağlamlığa kavuşmalıdır. Çünkü sınıf savaşımında kolaylıkla vazgeçmezse, cinsiyetler arası çatışmada da erkekler bu egemen konumlarından kolaylıkla vazgeçmezler.

Uzun bir hazırlık döneminden sonra geçtiğimiz ay gerçekleştirilen birinci Kadın Kurultayı ülkemiz demokrasi savaşımında önemli bir yere sahiptir. Cinsiyetler arası eşitsizliğin de sınıfsal ve ulusal eşitsizlikler kadar önemli olduğunu savunan sosyalist kadınların seslerini duyurabilmeleri, sosyalist olmayan ama kadınların eşitliği temelinde savaşım veren diğer kadın gruplarının varlığını tanımaları ve onlarla güçbirliği oluşturmak doğrultusunda ortak platform aramaları ülkemiz için hem yeni hem de umut verici bir gelişmeydi. Çok sayıda olmasalar da bir grup sosyalist kadın, bu kurultayda, insanlığın ortak sorunlarından biri olan kadın sorunu doğrultusundaki savaşımın biz sosyalistlerin tekelinde olmadığını vurgulayıp, sosyalist hareketin geçmişteki yaklaşımlarını sorgulayabildi. Diğer bir grup ise kürsüye çıkanları ve salondaki izleyicileri ile tam bir feminizm düşmanlığı sergileyerek feminizmi sözde eleştirdiler. Bazı divan başkanlarının anti demokratik tutumu izleyicilerin tahammülsüzlükleri ile birleştiğinde, bu kurultayın amacını yeterince anlayamadıkları, istediklerinin yalnızca sosyalist kadınların yer aldığı "sosyalist bir kadın kurultayı" yaratmak olduğunu ortaya çıktı. Bir travestinin sözünü bitirmeden kürsüden indirilmesi protesto edildi. Kendisine kadın kimliği veren bir insanın, kafatası muayenesini çağrıştırır bir biçimde biyolojik muayeneden geçirilip kurultaya alınıp alınmayacağına karar verilmesi mi bekleniyordu yoksa? Filiz Karakuş'un Nazım Hikmet'in şiirindeki kadın algısını eleştir-

mesine yuhalamalarla gösterilen tepki, oturum başkanı Jülide Gülizar'ın okumadığı bir mesajı kendi tebliğ süresinde okumak isteyen Nesrin Tura'nın elindeki mesajın yine Jülide Gülizar tarafından yırtılması, demokratikleşmeye ne denli gereksinimimiz olduğunu gösteren en olumsuz örneklerdi. İzleyicilerin çoğunluğunu 12 Eylül rejiminde işkence ve baskıya, tutsaklığa mahkum edilmiş kadınların oluşturması bazı politika ustaları(!) tarafından iyi değerlendirildi. İzleyicilerin kafalarına değil yüreklerine hitap eden konuşmalarla aslında kadın sorunu ve bu uğurda savaşım küçümsendi, aşağılandı, **İşçi Dünyası** kadın sahifesi yazarlarından Saynur, kurultayda bulunmasının amacını anımsatmak zorunda kaldı: "Hiç kimse bana cezaevinde yattım, işkence gördüm diye saygı göstermesin. Eğer burda kadın sorunu üzerine doğru bir şeyler söylebiliyorsam, o zaman saygı gösterin."

Kurultay hazırlıklarında kürsüde ve salonda önceliğin kadınlarda olduğu prensip olarak benimsenmişken, (ki bu prensip basının bir bölümü tarafından çarpıtılarak kurultayın erkeklere tamamen kapalı olduğu şeklinde yansıtılmıştı.) bir erkeğin kürsüye fırlayıp konuşması, oturum divanın engelleme doğrultusunda kararlı bir tutum gösterememesi yada göstermemesi gerginliği arttırdı. Konuşmak için sıra bekleyen onlarca kadının süre darlığından dolayı konuşmadıkları, örgütlenme gibi temel bir konuda, tebliğlere yalnızca üçer dakikalık süreler tanındığı ve yine süre darlığından tartışma bölümünün yapılamadığı gerçekken, Türkiye'de kadın sorunu üzerine söyleyecek sözü olan tek erkekmiş gibi, arkadaşın kürsüye fırlaması eleştirilecek bir tutumdur. Haklı gerekçelerle, bu tutumu protesto eden kadınlara "kadın erkek el ele özgürlüğe" sloganı ile yanıt vermek, onları böyle kolaylıkla "erkek düşmanı" ilan etmez. Feministler, bir grup sosyalist feminist ve sosyalist kurultayı "erkek söylemine" dönüştüğü gerekçesiyle terk ettiler. Bu arkadaşlar tepkilerini böyle dile getirmemeli, platformu terk etmemeliydiler. Onların bağımsız kadın haraketi içerisinde yer almalarını ısrarla savunan sosyalist kadınların da orada bulunduğunu dikkate almalı, baştan sona kendilerinin de emek verdikleri bir platformda sonuna kadar kalıp demokratikleştirme mücadelesi vermeliydiler.

Birinci Kadın Kurultayı, bazı arkadaşların siyasi eğilimlerin bağımsız kadın hareketi konusundaki görüşlerini yeniden gözden geçirmeleri gerektiğini gösterdi. Kadın sorununa inanan ve bu uğurda savaşım veren tüm kadınların katılımıyla oluşacak bir kadın hareketi mi, yoksa herhangi bir siyasi eğilimin güdümündeki "güdük" bir kadın örgütü mü?

Sosyalist dünya görüşü demokratizm ve hümanizm ile örülüdür. Orada egemen cinsiyet rolüne de yer yoktur. Kadın özgürlüğü hareketi, demokrasi, barış ve sosyalizm savaşımın vazgeçilmez dostu, en sağlam ve güvenilir bağlaşığıdır. Kadınlar, bugünden yönetilmeyi değil, yönetime katılmayı onu denetlemeyi bir araç gibi ele almalıdır.

Kadınlarla ilgili tüm konularda kürsü ve söz Kadınlarındır!

Kurultay Havası

* "Yarın değil şimdi."

Kurultay Aflşi

* "Meşaleyi mi, kılıcı mı, bayrağı mı ne derseniz deyin, arkadaşlara bırakmak istiyorum."

Reha İsvan

* "Alın mikrofonu bu dönmenin elinden."

Travesti Sedef'ten hoşlanmayan görevli polis memuru

* "Buraya gelmemi kocam istedi."

Kurultay izleyicilerinden bir kadın

* "-Fazla uzun olmadı mı?

-Hayır Şunu da ekle!"

Kadın konuşmacı ve ona konuşmasını dikte ettiren erkek önder.

* "Kadın mücadelesi erkeklerle el ele yürür ve bu mücadele aslında demokrasi mücadelesidir. Kurultay'a başarılar diliyorum."

Biraz tehdit, biraz izin kürsüye çıkıp Kurultay'ı onaylayan erkek yoldaş

* "Kadınlar vardır"

* "Kadın erkek elele özgür günlere"

* "Arkadaşlar neye düşmanız? Bir erkek arkadaşımızın çıkıp konuşmasına mı?

Bacı

* "Bana böyle talimat verildi, konuşturmam."

Jülide Gülizar

* "Jülide Hanım ne olur gitmeyin, sizsiz olmaz!"

Jülidesever kadınlar.

* "Silah sahibine geçmiştir artık."

DKD

* "Şimdi alkışlayın"

Bir erkek yoldaş.

* "Erkekleri temel yemeğimiz değil, tatlımız yapalım."

Bir kadın konuşmacı

* "Neredeyse bütün hayat hikayesini anlatacak, yeter be, indirin şunu artık"

II. Gruptan Bir kadın'ın (Fazilet Yiğit) travesti Sedef'e tepkisi

* "Madem erkeklere kızıyorsun niye oğlan çocuk doğurdun?"

II. gruptan bir kadın

* "Ben Bağcılarlı bir işçi kadınım. Çocuğumu nasıl yuvaya götürürsünüz?"

* "Çok güzel Uydurmuşsunuz."

Milliyet'ten bir gazetecinin Yelda'nın "annelik" tebliğine tepkisi

* "Nazım Hikmet tebliğini çok beğendim. Aynen Yılmaz Güney'i de yapın."

İskenderun'dan bir kadın.

Avrupa Sosyal Şartı ve Kadınlar

Tüten Ateş

Avrupa Konseyi bünyesinde hazırlanan ve Konsey üyesi ülkelerin taraf olduğu "Avrupa Sosyal Şartı", ağırlıklı olarak, çalışanların ücret, izin, örgütlenme vb. hakları, çalışan kadınların, çocukların ve gençlerin korunma hakkı, sağlık gibi sosyal ve ekonomik haklar konusunda taraf devletleri yükümlülüğe sokan bir belge.

Belgenin girişinden Şart'ın hedefi "uygun kuruluş ve faaliyetlerle, kent ve kırsal nüfusun yaşam düzeyini geliştirmek ve sosyal refahını yükseltmek için her türlü ortak çabada bulunmak" olarak anlaşılıyor. Şart'ın 20. maddesi, taraf devletlerin kabul etmek zorunda oldukları madde sayısını açıklıyor. Dolayısıyla, kabulü zorunlu tutulanlar dışında, devletlerin çekince koyarak sözleşmeye katılma hakları doğmuş oluyor.

ANAP hükümeti de geçtiğimiz günlerde Avrupa Sosyal Şartı'nı belirli çekincelerle sessiz sedasız imzaladı. Türkiye'nin çekinceleri, toplu pazarlık hakkı, toplu eylem hakkı, adil çalışma koşullarının sağlanması, çalışan kadınların çocukların, gençlerin bozulması gibi konularda, somut önlemler getiren maddelerde yoğunlaşmış, ANAP hükümeti bu çekincelerle çalışanların sosyal haklarına set çekmeği, özellikle de çalışan kadınların haklarını göstermeyi hedeflemiş. Özellikle cinsiyetçiliğin devlet politikası olarak nasıl desteklediğini sergilemek açısından, Şart'ın 8. maddesini incelemek ilginç olacak;

Avrupa Sosyal Şartı'nın 8. maddesi "Çalışan Kadınların Korunma Hakkı" başlığını taşıyor. Maddeye göre:

"Akit taraflar, çalışan kadınların korunma hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere;

1- Kadınlara doğumdan önce ve sonra, ücretli izin ya da yeterli sosyal güvenlik yardımı ya da kamu kaynaklarından yararlandırma yoluyla en az 12 haftalık izin sağlamayı;

2- Çalıştıranın, bir kadına doğum izni sırasında işten çıkarma bildiriminde bulunmasını yasadışı saymayı;

3- Emzirme döneminde analara, bu amaçla yeterli bir süre işe ara verme hakkı sağlamayı;

4- a) Endüstride çalışan kadınların gece işlerinde çalışmalarını düzenlemeyi ve

b) Çalışan kadınların yeraltı madenlerinde ve gereğinde tehlikeli, sağlığa aykırı ya da ağır niteliği nedeniyle uygun düşmeyen tüm öteki işlerde çalışmalarını yasaklamayı;

taahhüt ederler."

Türkiye, maddenin tamamına çekince koydu. Yani bir anlamda çalışan kadınlarla ilgili yürürlükteki yasaları ve bu yasaların uygulamasını yeterli bulduğunu belirtti. Bu durumda, hamilelik nedeniyle (elbette farklı gerekçe gösterilerek) işten çıkarma yasa dışı sayılamayacak. Kadınların ağır işlerde ve sağlıksız koşullarda çalışmalarında da bir sakınca görülmüyor. Zaten hükümetin çekincelere gösterdiği gerekçe de "sözkonusu hükümlerin iç hukuka uygun olmaması".

Avrupa Sosyal Şartı TBMM'nin onayı ile yürürlüğe girdiği zaman "kanun hükmünde" bir belge olacak. Çünkü 1982 Anayasası "Usulüne göre yürürlüğe konmuş uluslararası anlaşmalar kanun hükmündedir" diyor. Gerçi bugüne kadar Türkiye'nin taraf olduğu İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırımcılığı Önleme Uluslararası Sözleşmesi gibi belgelerin yaptırım gücünün şüpheli, uygulamasının da tamemen keyfi olduğu açık. Ancak iç hukukta olduğu gibi, uluslararası alanda da, cins ayırımcılığını önlemeyi ve kadınların özgül ezilmişliğini göreceli de olsa hafifletmeyi hedefleyen yasalar, önemli kazanımlardır. Tam da bu nedenle, Avrupa Sosyal Şartı'na daha imzalama aşamasında peşinen kadınlar aleyhine çekinceler konmasını, çeşitli guruplardan kadınlar "haklarının peşinen gasbı" olarak niteleddiler ve Şart'ın sessiz sedasız Meclis'ten geçmesini önlemek amacıyla çeşitli protesto eylemlerine giriştiler.

17. 6. 1989 günü, Sıraselvilerde SHP ve DYP binası önünde toplanan çeşitli çevrelerden bir grup kadın, Avrupa Sosyal Şartı'na konan çekinceleri protesto ettiler. Parti merkezlerinde yetkilileri bulamayan kadınlar, basın için hazırladıkları bildirileri parti binalarına bıraktılar. Daha sonra, ellerinde "Çalışan Biz, Doğuran Biz, İşten Kovulan Biz", "Avrupa Sosyal Şart'ına Konan Çekinceler Kaldırılsın" yazılı pankartlarla ANAP Beyoğlu Şubesine yürüyen kadınlar, Parti Merkezinde de kimseyi bulamayınca bildirilerini bırakarak dağıldılar. Aynı gün Millet Meciisi'ne bir mektup göndererek, SHP'li milletvekili Cüneyt Canver'in bu konuda meclis soruşturması açmasını istediler.

Basın Bildirisi

ANAP hükümeti Avrupa Sosyal Şartı'nı imzalarken çekinceler koymak suretiyle çalışanların sosyal haklardan yararlanmasına set çekmek istemektedir.

Özellikle çalışan kadınların haklarının ele alındığı Madde 8 bütünüyle yok sayılmıştır.

Böylece hükümet,

a) doğumdan önce ve sonra ücretli izin, yeterli sosyal güvenlik yardımı, kamu kaynaklarından yararlandırma yoluyla en az 12 haftalık izin sağlamayı,

b) çalıştıranın bir kadına doğum izni sırasında işten çıkarma bildiriminde bulunmasını ya da doğum nedeniyle izinli olduğu sırada süresi sona erecek bir bildirimde bulunmasını yasa dışı saymayı,

c) emzirme döneminde annelere bu amaçla yeterli bir süre işe ara verme hakkı sağlamayı,

d) endüstride çalışan kadınların gece işlerinde çalışmalarını düzenlemeyi,

e) çalışan kadınların yeraltı madenlerinde ve gereğinde tehlikeli, sağlığa aykırı ya da ağır niteliği nedeniyle uygun düşmeyen tüm öteki işlerde çalışmalarını yasaklamayı taahhüt etmeyi

reddederek, kadınların hem sağlıklı çalışma koşullarına sahip olma, hem de gebelik nedeniyle işten atılmama haklarını gasp etmektedir.

Bu çekincelerin konmasına gerekçe olarak söz konusu hükümlerin iç hukuka uymadığı öne sürülmüştür.

Uluslararası sözleşmeler iç hukuka üstünlük taşıdığına göre, yapılması gereken göstermelik olarak bu sözleşmenin imzalanması değil, söz konusu maddelerle çelişen yasaların yeniden düzenlenmesi olmalıdır.

Hükümetin daha önce imzaladığı Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığı önleme Uluslararası Sözleşmesi'ni de pratikte uygulamaya koymadığını biliyoruz. Ancak, Avrupa Sosyal Şartı'na daha imzalama aşamasında peşinen kadınlar aleyhine çekinceler konmasını haklarımızın peşinen gasp edilmesi olarak görüyor ve protesto ediyoruz.

Ayrıca bu çekincelerin, bugüne kadar kadınlardan yana olduğu izlenimini uyandırmak üzere demeçler veren İmren Aykut tarafından savunulmasını da özellikle protesto ediyor, İmren Aykut'u bu tavrını açıklamaya çağırıyoruz.

Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası, Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği, SF Kaktüs Dergisi, Feminist Dergisi, Kadın Çevresi, Kadın Kültürevi, İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Kadın Komisyonu

Dikili'de Kadınlar Vardı

24-31 Temmuz tarihleri arasında Dikili Belediyesi'nin düzenlediği festivalde **Kadın Kültürevi**'nden, İstanbul **İHD Kadın Komisyonu**'ndan, **Kaktüs** ve **Feminist** dergisinden kadınlar, bir hafta boyunca bir "Kadın çadırı" açtılar. "Aile Reisliği" kurumunun yasalardaki uzantılarını hatırlatan bir bildiri çerçevesinde kadınlarla söyleşiler yaptılar. İzmir **Çağdaş Kadın Derneğ**inin düzenlediği "Kadın Örgütlenmesi" konulu panele Zeliha, Banu, Ayşe, Saadet, Nazik, Işık, Nuray ve Akın Katıldılar. Panel yerinden ayrılan kadınlar yakındaki standlarına şarkılar söyleyerek yürüdüler. Bunu "izinsiz yürüyüş" olarak değerlendiren Dikili Savcılığı, soruşturma açarak 6 kadını bir süre için gözaltına aldı.

Çağrı

Biz Pariş'li kadınlar, bir hafta sonu boyunca Avrupa'da ve Türkiye'de yaşayan kadınlarla, tanışmak ve tartışmak istiyoruz. Katılmak isteyen kadınların 16 Eylül'e kadar katılımlarını bize bildirmeleri gerekiyor. Yerin tutulması için bu bilgi gerekli.

Tarih : 4-5 Kasım
Yer : Paris ve civarı
Konu : Kadınlık Durumu nedir?

Adres: Kadın Toplantısı 67 rue Dunkurque 75009 PARİS

On-Bir Başka Kadın

Nural Yasin

Bir kadın vardı.Kapıları, odaları kitliyordu.Bir odanın anahtarını öbürüne saklıyor, sonra onu da kitliyordu.O anahtarı da bir çekmeceye gizleyip, onunkini de bir başkasının içine koyup bir güzel kitliyordu.Her kitleyiş bir çarpış bir şakırtıyla yansıyordu evin içine.Her yansıma bir umutsuzluk çığlığını andırıyordu.O, bu kilitleri gümüşlerinin, anahtarlarının nadide parçalarının üstüne vurduğunu sanıyordu.Oysa her kilit onu dünyaya kapatıyor, yabancılaştırıyordu.Bir çekmecenin anahtarını öbürüne, bir odanınkini başka bir odaya yerleştirirken, adeta beynindeki değişik bölümleri hem biribirinden hem de tüm yaşamdan yalıtıyordu. Böylece yaşamın karmaşıklığından, düşüncelerinin birbirleri ile iletişime geçip o karmaşıklığı kavramasından kendisini korumuş oluyordu. Yepyeni, taze düşüncelerin, duygu ve umutların, o güvenliliğini, yalınlığını korumaya çabaladığı yaşamına sızıp onu sorgulamasına karşı önlem alıyordu sanki. Böylece tüm kıpırtıları engelliyor tıpkı üzerine kilit vurulan gümüşler gibi donuk ve durağan kılıyor, pırıltıları söndürüyordu. Oysa bunlar yaşama sızıp onu devingen, değişken kılabilecek kıpırtı ve pırıltılardı. Yaşam bunlardan arınınca daha güvenli değil, daha ışıksız ve cansız oluyordu. Bütün bu kilitler sadece onu tutsak ediyordu.

Öte yandan on-"bir başka kadın" vardı.Onlar gümüş ve antika bekçiliği yerine karalar bürünüp karşı çıktılar, üstlerine kilit ayaklarına zincir vurulmuş insanların durumuna .Onların da üzerine gümüş bekçileri tarafından kilit vuruldu.Fakat bu kilitler onların düşünce ve umutlarını tutsak edemedi.

Kadın Yazını, Feminist Eleştiri

Ayşegül Yaraman-Başbuğu

Batıda 60'lı yıllarda filizlenen ikinci dalga feminist hareket özellikle Anglosakson ülkelerde ve Almanya'da bir feminist eleştiri kuramının gelişmesine yol açtı. Bir yandan kadının sanat ürünü yaratma eylemi incelenirken öte yandan da varolan yapıtların kadın gözüyle çözümlenmesini amaçlayan bu kurum sinemadan mimariye, resimden edebiyata uzanıyorsa da aşağıdaki yazı özellikle edebiyatla sınırlı kalacaktır.

Feminist eleştiri sanatçıya dönük bir eleştiri olduğu gibi zaman zaman da içeriğin eleştirisi boyutunu kazanır. Kısaca edebiyata kadın gözünü sokmak olarak tanımlayabileceğimiz bu eleştiri türü kadının toplum içindeki yerinin yükseltilmesi amacından ayrılamayacağı için aslında politik bir yönelimdir, kadının edebiyat ve kültür gibi alanlardaki tartışmalı yerinin doğurduğu bir zorunluluktur.

Kadın Yazını ve Amacı

Kadın olsun erkek olsun yazarın asıl amacı kendi sözcük hazinesini ve deneyimini sonuna dek zorlamaktır. Yazarın yazarlık görevi onu yapabileceklerinin en iyisini yapmaya zorunlu kılar, yazar istediğini yazamaz. Nitekim 10 Mayıs 1980'de Birmingham'da yapılan "Günümüzde Kadın Yazını" adlı toplantıda birçok kadın yazar öğretici amaçla yazmanın olanaksızlığını ve yazmadan önce önüne fazla amaç koymanın ket vuruculuğunu belitmişlerdir. Aynı şekilde, 30 Ocak 1989-3 Şubat 1989 tarihleri arasında Paris'te toplanan, Amerikan, Sovyet ve Fransız kadın yazarlarına açık "Birinci Uluslararası Kadın Yazarlar Kongerisi"ne katılanlar da kadın olmanın sorumluluk ve bilincini her zaman taşıdıklarını, ama mesajlı yazmak kaygusuyla masa başına oturmadıklarını söylemişlerdir.

Aslında, isteseler de kadınların bir kadın yazını oluşturabilmeleri oldukça güçtür. Önemli Fransız feminist eleştirmenlerden Helene Ciqous'un belirttiği gibi günümüze dek kadınlar mevcut kalıplara bağlı kalıp, genellikle erkeksi bir yazınla ortaya çıkmışlardır. Toplumsal deneyimde yüzyıllardan beri, kişisel deneyimde ise çocukluğundan beri kendini erkeğe göre tanımlamak durumunda kalmış olan kadının, yine yayınevi sahibi ya da eleştirmen olarak erkeğin onayını almayı beklediği bir durumda onun değerlerinden uzaklaşması zordur.

Feminist hareket için edebiyatın önemli bir işlevi olduğu düşünüldüğünden yüzyılların engellenmişliğini ortadan kaldırabilmek amacıyla, özellikle batıda kadınlar kendi yayınevlerini kurmuş ve edebiyat normlarına, ya da hatta feminist normlara uysun uymasın kadın ürünlerini basmışlardır. Sonucun başarılı olup olmadığı tartışmalıdır. Özgün yani yerleşik edebiyatın eksiğini tamamlayan bir kadın yazını Virginia Woolf'un deyimiyle "kendine ait bir oda"yı gerektirebilir. Ama bu durum gettolaşmaya yol açmamalıdır. Kadın yazınının gelişmesi kadının toplum içindeki yerinin gelişmesinden, kadının kendi yeteneklerini, gereksinimlerini, amaçlarını tanımasından geçer. Kadınlar artık erkekler gibi yazabileceklerini kanıtlamışlardır. Ama sorun burada başlıyor: Onlar erkekler gibi mi yazmak istemektedirler, yoksa kendi engin yaşantılarını zorlayıp, kadınsı yanı güdük kalmış edebiyatı tamamlamayı mı yeğlemektedirler?

Kadının yazması başlı başına bir kazanımdır. Yazarın herşeyden önce iyi bir edebiyat ürünü vermeye çalışması da anlaşılabilir. Ama kadın yazar bu edebiyat değerlerini kimin oluşturduğunu düşünmek zorundadır. Bu resmi değerler ve hattta giderek kamuoyu, iletişim araçları ve okuma alışkanlığı yüzyıllardır kültürel değerleri oluşturma özgürlüğüne sahip olanlarca, pek de kadınlara danışılmadan oluşturulmuştur. Kuşkusuz tüm bu değerleri bir anda yıkmak hayalciliktir. Ama kendini tanıyan, kendi gücüne güvenen kadın yazarların özgünlüklerini yapıtlarına yansıtmaları, bundan ürkmemeleri bu yolda önemli bir kazanımdır. Son yıllarda Türk edebiyatında benzeri bir durum söz konusudur. Güzin Dino'nun saptamasını yineleyecek olursak, kadın yazarlarımız ne feminizm ne de yalnızca kadınlara yer veren bir edebiyat amacında değildir, ama onların benseriyle kadınlar sayesinde toplumun eksiksiz yansıdığı bir Türk edebiyatı [illegible]

Sonsöz

Fransa'da, Kadın Hakları Bakanlığı'na Françoise Giroud'un atanmasından sonra, **Nouvel Observateur** dergisinde kendisine açık bir mektup yayınlayan feminist yazar Benoite Groult bakana düşen en büyük görevin böyle bir bakanlığa yol açan gereksinimleri ortadan kaldırmak olduğunu yazar. Aynı şekilde "kadın yazını" kavramı ve feminist eleştiri de kadının kültür ve edebiyat dünyasındaki yerinin eşitsizliğinden doğmuştur. İki cinsin tüm değerleri, farklılıklarını koruyarak, eşit olarak paylaştığı günlerde bu tür tartışmalar gereksiz kalacaktır.

Kaynaklar:

DİNO, Güzin; "Aux Avant-postes de la Littérature, La Femme de la Turquie Nouvelle "**Courrier de L'unesco**, Kasım 1981

ECKER, Gisela; **Feminist Aesthetics**, The Women's Press Ltd., Londra, 1985

KOLLEKTİF; "Ecriture, Feminite, Féminisme" **Revue des Sciences Humaines**, Lil, No: 163, 1977-4

KOLLEKTİF; "Femmes et Institutions Littaraires" **Cahiers de Recherches** S.T.D., Paris, No.: 13, 1984

KOLLEKTİF; "Women and Writing" **Spare Rib**, No: 97, Ağustos 1980

KOLLEKTİF; "Women Writers" **Yale French Studies**, İlkbahar-Yaz 1961

LARNAC, Jean; **Histoire de la Littérature Féminine en France**, Editions Kra, Paris, 1929

KAYIP ARANIYOR

Kaktüs'ün 2., 3. ve 4. sayılarını dağıtmak üzere alan Tek Dağıtım'ın sahibi **AHMET ÇARKACI** bizi baştan çıkarmak için yaptığı vaadleri unutarak dergilerimizi ve paralarımızla birlikte ortadan kaybolmuştur. Gören ya da bilgisi olanların bize duyurmaları rica olunur

Not

Biz bulursak fena olacak.

Sevgili abonelerimiz

Yukarıdaki ilandan da anlaşılacağı gibi ekonomik durumumuz pek iyi değil. Bu vesileyle, abone süresinin 6. sayı olduğunu ve 7. sayıdan itibaren abonelerinizi yenilemeniz gerektiğini size hatırlatmak istedik. Yıllık abone ücretimiz 15.000 TL oldu. Ayrıca, bize yeni aboneler bulursanız çok seviniriz.

SF Kaktüs

ÖNEMLİ DUYURU

SAYIN ABONELERİMİZ

Özellikle PTT havalesiyle gelen abone ücretlerini göndenenin adı banka kayıtlarına eksik geçtiğinden aksaklıkları önlemek için aşağıdaki fişi doldurarak bize geri göndermenizi rica ediyoyruz. Lütfen abone ücretini yatırma tarihini, hangi yolla (banka şubesi, PTT gönderi numarası vb.) gönderdiginizi belirtin. Mümkünse gönderi makbuzunun bir fotokopisini ekleyiny. Teşekkürler.

Adı soyadı :

Adresi :

Abone olduğu sayılar :

Abone ücretini yatırdığı tarih :

Abone ücretini yatırdığı kurum :